

Jaarstukken 2017

januari 2018

(versie: 2a.080318)

Inhoudsopgave

1	WOORD VAN DE DIRECTIE.....	6
2	ALGEMEEN.....	8
2.1	INLEIDING	8
2.2	MISSIE VOLKSKREDIETBANK.....	8
2.3	DEELNEMENDE GEMEENTEN / BESTUUR	9
2.4	DIENSTVERLENING.....	10
2.5	LIDMAATSCHAPPEN.....	10
2.6	KWALITEITSZORG.....	10
2.7	HUISVESTING EN BEREIKBAARHEID	11
3	EVALUATIE BELEIDSPAN	12
3.1	INLEIDING	12
3.1.1	Opmerking vooraf	12
3.1.2	Opbouw jaarverslag.....	12
3.2	VISIE ALS KADER.....	12
3.2.1	Visie ISHV: blijvende resultaten door integraal maatwerk	12
3.2.2	Uitgangspunten	12
3.3	DOELSTELLINGEN EN RESULTATEN	14
3.3.1	Doelstellingen	14
3.3.2	Gewenste en behaalde resultaten (VKB)	14
3.3.3	Managementinformatie.....	18
3.3.4	Samenvatting resultaten.....	18
4	PARAGRAFEN.....	19
4.1	WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING	19
4.1.1	Kengetallen.....	20
4.2	ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN	20
4.3	FINANCIERING.....	21
4.3.1	Risicobeheer.....	21
4.3.2	Kasbeheer	22
4.4	BEDRIJFSVOERING.....	22
4.4.1	Algemeen.....	22
4.4.2	Automatisering.....	23
4.4.3	Gegevensbescherming.....	23
4.4.4	Adviescommissie gevolgen gemeentelijke herindelingen	23
4.4.5	Toekomstplan VKB 2018 - 2022.....	23
4.4.6	Vennootschapsbelasting	24
4.4.7	Personeel.....	25
4.5	VERBONDEN PARTIJEN	27

5	BALANS PER 31 DECEMBER 2017	29
6	OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN 2017	30
7	KASSTROOMOVERZICHT 2017	31
8	TOELICHTING OP DE BALANS EN HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN.....	32
8.1	WAARDERINGSGRONDSLAGEN.....	32
8.2	TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2017	33
8.3	TOELICHTING OP EN ANALYSE VAN HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN 2017	38
8.4	SPECIFICATIE VAN HET OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN 2017.....	43
9	VASTSTELLEN JAARSTUKKEN 2017	46
10	OVERIGE GEGEVENS.....	47
10.1	EXPLOITATIESALDOVERWERKING EN VERDELING.....	47
10.2	VERDEELSLEUTEL.....	47
10.3	BTW COMPENSATIE	47
10.4	OVERZICHT GEMEENTELIJKE BIJDRAGEN 2017	49
10.5	WNT-VERANTWOORDING 2017 VOLKSKREDIETBANK NOORD-OOST GRONINGEN	50
11	CONTROLEVERKLARING	52
12	STATISTISCHE GEGEVENS.....	56

Jaarverslag 2017

1

Woord van de directie

Herindelingen

De VKB heeft in grote mate te maken met de herindeling in onze provincie. Van de huidige acht gemeenten die samen de gemeenschappelijk regeling vormen, zijn er vijf gemeenten die met een herindeling te maken hebben. Op 1-1-2018 is de gemeente Westerwolde ontstaan. De inwoners van Bellingwedde ontvangen op dit moment schuldhulpverlening van de VKB, de inwoners van Vlagtwedde van de GKB Assen. Per 1-1-2019 gaat de gemeente Eemsmond op in de nieuwe gemeente Het Hogeland. Eemsmond maakt onderdeel uit van onze GR, de gemeenten Bedum, Winsum en De Marne nemen schuldhulpverlening af van de GKB Groningen. In 2021 gaan de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum één nieuwe gemeente vormen. Zij maken alle drie onderdeel uit van de huidige GR.

U zult begrijpen dat de herindeling voor de inwoners van de gemeenten en voor de medewerkers van de VKB de nodige veranderingen met zich mee kunnen brengen. Niet onbelangrijk is dat ook de gemeenten die niet gaan herindelen, Oldambt, Pekela en Veendam, te maken krijgen met de gevolgen van herindeling van de andere GR leden. Het zou kunnen zijn dat de VKB kleiner wordt en moet gaan krimpen, maar de VKB zou ook kunnen groeien doordat nieuwe gemeenten diensten gaan afnemen. Beide scenario's brengen financiële gevolgen met zich mee.

In het afgelopen jaar is er door adviesbureau BMC onderzoek gedaan naar het toekomstperspectief van de VKB in relatie tot de herindeling. Er is gesproken met wethouders, beleidsambtenaren en medewerkers. Een belangrijke conclusie is dat de dienstverlening dicht bij de inwoners van de gemeente georganiseerd moet worden en dat de gemeente meer mogelijkheden krijgen om te kiezen welke producten ze afnemen. Flexibiliteit en dicht bij de inwoner zijn belangrijke wensen en de uitwerking hiervan zal in de loop van 2018 starten.

Algemene verordening gegevensbescherming

Vanaf 25 mei 2018 geldt er een nieuwe Europese privacywet: de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De AVG regelt de verplichtingen waaraan de VKB zich moet houden bij het verwerken van persoonsgegevens. Dit betekent vooral dat er meer nadruk komt op de verantwoordelijkheid van de organisatie om aan te tonen dat wij ons aan de wet houden. De VKB werkt met persoonsgegevens die gevoelig van aard zijn, financiële gegevens of gegevens die kunnen worden misbruikt voor (identiteits)fraude. Daarbij neemt de afhankelijkheid van digitale systemen toe en er is een toenemende vraag vanuit schuldeisers om informatie digitaal uit te wisselen. Dit biedt kansen maar het belang van de schuldeisers staat met regelmaat ook op gespannen voet met de verplichtingen waaraan wij moeten voldoen in kader van de AVG. Er wordt hard gewerkt om de organisatie op tijd klaar te maken voor de AVG.

Ontwikkelingen SHV

Ieder jaar zijn er meerdere onderzoeken over de SHV; over de effecten, de gedragsmatige kanten, de rol van de gemeente, de relatie tot wijkteams. Dit geeft aan dat armoede en schulden een belangrijk onderwerp is voor onderzoekers, gemeenten en vele partijen om ons heen. Ik heb de SHV zien veranderen van een werksoort die redelijk op zichzelf stond naar een werksoort die in de middelpunt staat en integraal zijn aandeel levert. Een mooie ontwikkeling die door de verantwoordelijkheden van de gemeente in het sociaal domein veel meer dan voorheen zichtbaar is.

Tot slot

Naast de beschreven onderwerpen staan onze medewerkers aan de basis van een goede dienstverlening, iedere dag wordt hier met hart en ziel aan gewerkt. Dit geeft voldoening en vertrouwen.

Annelies Kleve

Directeur

2

Algemeen

2.1 Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2017. Op grond van artikel 7 van de Financiële Verordening ex art. 212 van de Gemeentewet dient het Dagelijks Bestuur verantwoording af te leggen over de uitvoering van de begroting en het financiële (meerjaren)plan.

2.2 Missie Volkskredietbank

In artikel 3 van de Gemeenschappelijke Regeling wordt de missie van de Volkskredietbank expliciet benoemd.

De bank is een kredietbank en heeft geen winstoogmerk. De regeling wordt getroffen ten bate van een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de volgende belangen:

- a. het verlenen van hulp om te komen tot een financieel stabiele situatie bij burgers die in financiële moeilijkheden verkeren of dreigen te raken;
- b. het op zakelijke en sociaal verantwoorde wijze voorzien in de behoefte aan sociale kredieten;
- c. het voorkomen van maatschappelijk minder gewenste vormen van financiële dienstverlening.

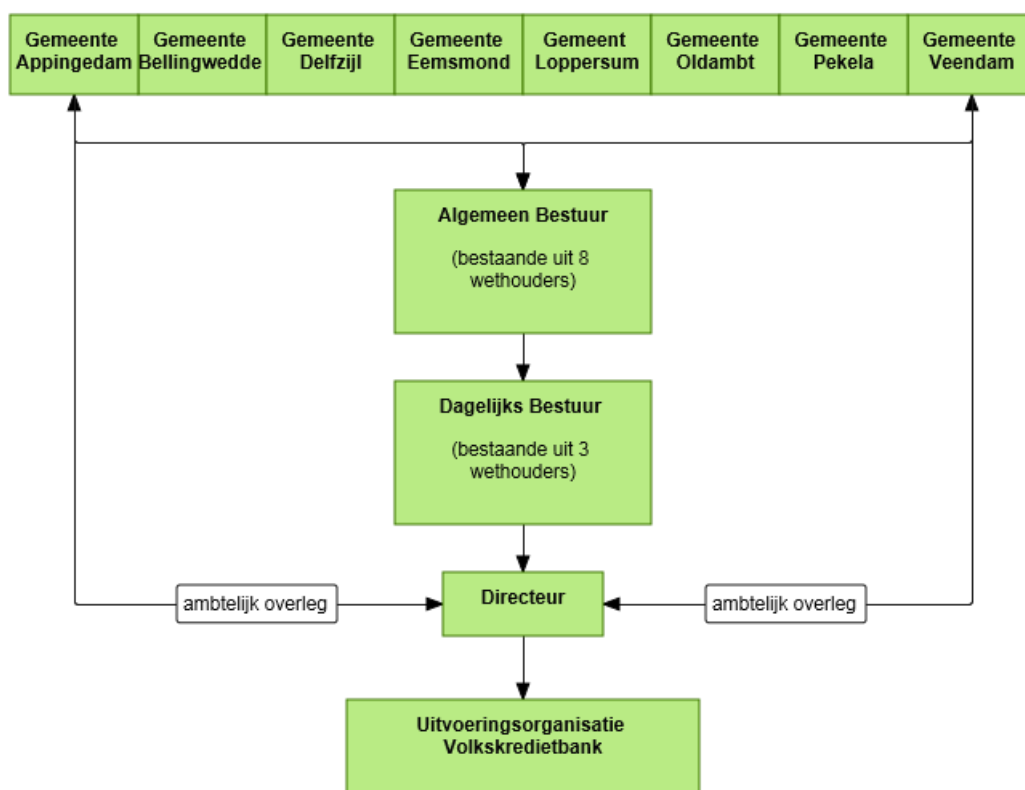
Hiervoor worden de volgende vormen van dienstverlening ingezet:

- Het geven van voorlichting, cursussen / workshops en trainingen aan personen en instellingen;
- Het verzorgen van intakegesprekken;
- Het oplossen van crisissituaties;
- Het verstrekken van sociale kredieten en herfinancieringen aan cliënten die elders niet voor een krediet in aanmerking komen;
- Het voeren van inkomensbeheer teneinde het geldelijk evenwicht te doen hervinden;
- Het treffen van 100%-betalingsregelingen met voorkomende partijen voor cliënten;
- Het behartigen van de financiële belangen van personen die daar vanwege hun lichamelijke of psychische toestand of vanwege sociale omstandigheden niet zelf toe in staat zijn.
- Het volledig oplossen van schuldensituaties door schuldbemiddeling (maandelijks aflossingscapaciteit verdelen over de schuldeisers);
- Het door een schuldsanering volledig oplossen van schuldensituaties door het verstrekken van een saneringskrediet;
- Het beschikbaar stellen van een bankpas met rekening voor cliënten die geen gebruik kunnen maken van een reguliere bankpas.

2.3 Deelnemende gemeenten / bestuur

De uitvoeringsorganisatie VKB staat onder toezicht van een Algemeen Bestuur. Dit Algemeen Bestuur bestaat uit wethouders van de aangesloten gemeenten die schuldhulpverlening in hun portefeuille hebben. Uit dit Algemeen bestuur is een Dagelijks Bestuur gevormd van 3 wethouders. Het Dagelijks Bestuur houdt toezicht op de dagelijkse gang van zaken binnen de Volkskredietbank en is verantwoording verschuldigd aan het Algemeen Bestuur.

Het bestuur wordt gevormd door (peildatum: januari 2018):

Bestuursfunctie	Naam bestuurder	Gemeente
Voorzitter	Dhr. B. Boon	Oldambt
Vice-voorzitter	Mw. S. Herkströter	Eemsum
Lid	Dhr. B. Wierenga	Veendam
Overige leden:	Mw. G. Luth	Westerwolde (voorheen: Bellingwedde)
	Dhr. M. Joostens	Delfzijl
	Dhr. B. Schollema	Loppersum
	Mw. A. Usmany	Appingedam
	Dhr. H. Hemmes	Pekela

De dagelijkse leiding over de organisatie ligt bij de directeur. De directeur is tevens ambtelijk secretaris van het bestuur.

2.4 Dienstverlening

Aan de basis van de dienstverlening liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag:

- de doelstelling zoals verwoord in artikel 3 van de gemeenschappelijke regeling;
- de gedragscodes sociale kredietverlening, budgetbeheer en schuldregeling van de NVVK.

De volgende producten/diensten vormen het basispakket van de Volkskredietbank:

- Intake en diagnose ten behoeve van producten uit het basispakket en in het kader van preventie (inclusief adviesgesprekken en crisisinterventies);
- Budgetcoaching;
- Budgetbeheer;
- Schuldregeling;
- Wsnp-verklaring;
- Kredietverlening zonder borgstelling;
- Beschermingsbewind.

De volgende producten/diensten kunnen onderdeel uitmaken van het aanvullend pakket en/of kunnen worden ingezet voor individuele inkoop:

- Cursus en training;
- Kredietverlening met borgstelling.

2.5 Lidmaatschappen

NVVK

De VKB is lid van de Vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren (NVVK). De vereniging behartigt de belangen van de leden op landelijk niveau bij de rijksoverheid, maatschappelijke organisaties en instellingen. Verder ondersteunt het verenigingsbureau van de NVVK alle leden op gebied van wet-, regelgeving, beleid en documenten.

Het doel is te komen tot een goede en uniforme afstemming in aanpak en methode van schuldhulpverlening en kredietverstrekking. De Volkskredietbank is in deze vereniging vertegenwoordigd door deelname als bestuurslid in het landelijk bestuur door de directeur en aan de commissies/werkgroepen Juridische Zaken, Audit, en Stabilisatie.

BKR

De VKB is lid van Bureau Krediet Registratie (BKR) in Tiel. Potentiële kredietnemers worden getoetst bij deze instelling. Mede op grond van de hieruit verkregen informatie wordt beoordeeld of kredietverstrekking verantwoord is. Alle verstrekte kredieten worden gemeld bij het bureau. Ook betalingsachterstanden of onregelmatigheden worden kenbaar gemaakt. Indien alle verplichtingen conform de overeenkomst zijn nagekomen wordt de cliënt weer afgemeld.

Door gebruik te maken van dit bureau wordt getracht kredietverlening op een zo verantwoord mogelijke wijze te laten plaatsvinden.

2.6 Kwaliteitszorg

Evenals in voorgaande jaren is ook in het jaar 2017 gewerkt aan kwaliteitszorg. De VKB is in juli 2016 opnieuw geauditeerd door de NVVK. Tijdens deze audit is getoetst op correcte uitvoering van de Gedragscodes en modules van de NVVK. De certificering is geldig tot augustus 2019.

Integrale schuldhulpverlening

Naast de vele samenwerkingen met onder andere de ISD's, Humanitas, AMW, Novo en Limor is het afgelopen jaar veel tijd gestoken in de voorbereiding op de wijkteams. Zowel op bestuurlijk als op uitvoeringsniveau zijn er veel overleg momenten geweest. Binnen de acht gemeenten wordt de verantwoordelijkheid van de zorgtaken op verschillende wijze vormgegeven waardoor ook de VKB op verschillende wijze een aandeel levert.

2.7 Huisvesting en bereikbaarheid

De Volkskredietbank Noord-Oost Groningen is gevestigd aan de Stationsweg 2 in Appingedam.

De openingstijden voor de klant zijn:

- Maandag tot en met vrijdag van 8:30 tot 12:30 uur;
- Maandag tot en met donderdag van 13:30 tot 16:00 uur.

Daarnaast zijn de consulenten voor de klant elke ochtend van 8:30 tot 10:30 uur telefonisch bereikbaar. Gelet op de uitgestrektheid van het werkgebied worden er spreekuren gehouden in de gemeenten: Pekela, Eemsmond, Veendam en Oldambt.

3

Evaluatie beleidsplan

3.1 Inleiding

Op basis van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening is in 2016 door de diverse gemeenteraden van de aan de VKB deelnemende gemeenten het beleidsplan Integrale Schuldhulpverlening vastgesteld voor de periode 2016-2019. In het beleidsplan is de visie op en de uitgangspunten van de gemeenten op het terrein van schuldhulpverlening neergelegd. Het bestuur van de VKB is belast met de uitvoering van dit beleidsplan. In het beleidsplan is afgesproken dat jaarlijks middels een jaarverslag verantwoording wordt afgelegd over de uitvoering van de integrale schuldhulpverlening (ISHV). In het beleidsplan zijn doelen en gewenste resultaten opgenomen. Deze zijn bepalend voor de uitvoering van de ISHV door de Volkskredietbank.

3.1.1 Opmerking vooraf

In dit hoofdstuk worden de via de VKB behaalde resultaten over de in het beleidsplan vastgelegde doelstellingen weergegeven. Gemeenten behalen ook middels ander beleid en via andere uitvoeringsorganisaties of ketenpartners resultaten op die doelstellingen. Op die resultaten heeft de VKB echter geen zicht. De in paragraaf 3.3 genoemde resultaten betreffen dus enkel de resultaten voor zover de VKB deze in beeld heeft.

Voor een totaalbeeld van de realisatie van bovengenoemde doelstellingen moeten ook de resultaten van de andere door de gemeente geregisserde partijen in het sociaal domein in ogenschouw worden genomen.

3.1.2 Opbouw jaarverslag

Dit jaarverslag is als volgt opgebouwd. In paragraaf 3.2 zijn als kader kort de visie van de gemeenten op integrale schuldhulpverlening en de uitgangspunten daarbij beschreven. In paragraaf 3.3 komen de doelstellingen uit het beleidsplan aan bod. Per doelstelling is het streefcijfer uit het beleidsplan weergegeven en zijn de werkelijk bereikte resultaten opgenomen.

3.2 Visie als kader

De in het beleidsplan opgenomen doelstellingen en gewenste resultaten zijn gebaseerd op de visie op ISHV. Deze visie en de daaraan ten grondslag liggende uitgangspunten wordt hieronder als kader kort weergegeven.

3.2.1 Visie ISHV: blijvende resultaten door integraal maatwerk

Aan de manier waarop ISHV aan inwoners wordt aangeboden ligt de volgende visie ten grondslag:

Schulden mogen geen belemmering vormen voor participatie. Alle inwoners¹ met (dreigende) financiële problemen kunnen een beroep doen op schuldhulpverlening. Het vergroten van de financiële zelfredzaamheid staat daarbij centraal. Er is begeleiding bij het vinden van een oplossing voor of het beheersbaar maken van de schulden. Er wordt maatwerk geboden en er worden blijvende resultaten behaald. Er is aandacht voor de oorzaken van de financiële problemen en mogelijke belemmeringen voor een oplossing. De gemeente voert de regie op het proces en de cliënt is zelf verantwoordelijk voor het slagen van een traject.

3.2.2 Uitgangspunten

In bovenstaande visie ligt een viertal uitgangspunten besloten. In de volgende paragrafen worden deze uitgangspunten kort toegelicht.

¹ Natuurlijke personen vanaf 18 jaar. Preventieactiviteiten (adviesgesprekken, voorlichting, workshops, trainingen, cursussen e.d.) kunnen ook worden ingezet ten bate van doelgroepen onder de 18 jaar.

3.2.2.1 Een brede doelgroep

De toegang tot schuldhulpverlening staat in principe open voor iedere inwoner vanaf 18 jaar¹ met (dreigende) financiële problemen in de privésituatie. Voorkomen moet worden dat financiële problemen groter worden of zich ontwikkelen tot problematische schulden doordat de toegang tot SHV beperkt is. Vanwege de belemmering voor participatie wordt de instroom in principe niet beperkt. Er wordt dus geen inkomensgrens gehanteerd en van de mogelijkheid tot uitsluiting bij recidive en (uitkerings)fraude / bestuurlijke boete wordt niet onverkort gebruik gemaakt. Specifiek voor gezinnen met inwonende minderjarige kinderen is er een uitzonderingsclausule in de beleidsregels schuldhulpverlening opgenomen. Daardoor is het bij deze gezinnen mogelijk om de maximale duur van budgetbeheer te verlengen of een uitzondering te maken op de bepaling dat budgetbeheer eenmalig is. Deze brede doelgroep ligt volledig in lijn met het uitgangspunt van de Wgs dat schuldhulpverlening breed toegankelijk dient te zijn.

3.2.2.2 Vraaggerichte dienstverlening en maatwerk

Bij de intake wordt de (voorlopige) hulpvraag van een cliënt in onderling overleg vastgesteld. De vraag en wensen van de cliënt zijn hierbij medebepalend, de cliënt is immers probleem-eigenaar. Ook wordt gekeken of dienstverlening van de VKB wel noodzakelijk is of dat een lichtere vorm van dienstverlening door een ketenpartner (bijvoorbeeld via het project thuisadministratie van Humanitas) voldoende is. In overleg wordt dus gekeken welke dienstverlening / welk product het beste past bij de hulpvraag van de cliënt. Hierbij wordt vooral gekeken naar welke dienstverlening het beste bijdraagt aan de participatie van cliënt en aan het voorkomen van maatschappelijke kosten.

De vorm, intensiteit en omvang van de dienstverlening worden afgestemd op de hulpvraag en situatie van de cliënt. Dit is maatwerk en de Volkskredietbank zal dus niet automatisch alle mogelijke producten inzetten. Het credo hierbij is: *lichte vormen van dienstverlening waar het kan, intensieve trajecten waar nodig*. De intensiteit hangt af van wat de cliënt zelf kan (zo nodig met behulp van zijn sociale netwerk).

3.2.2.3 Een integrale aanpak

Binnen de VKB wordt er niet alleen gewerkt aan het oplossen of hanteerbaar maken van het schuldenprobleem, maar er is tevens aandacht voor de achtergronden c.q. oorzaak van de schulden en eventuele belemmeringen voor het oplossen ervan. Als bijvoorbeeld de schulden zijn ontstaan door een verslaving en die is nog steeds aanwezig, dan is de kans van slagen van een volledig schuldregelingstraject zeer klein. Er zal daarom eerst gewerkt moeten worden aan de verslavingsproblematiek en hiervoor wordt de cliënt dan doorverwezen naar Verslavingszorg Noord Nederland. Zo nodig zal de schuldhulpverlening zich in de tussenliggende periode richten op het niet verder laten verslechteren van de maatschappelijke positie van de cliënt (inzet DFD).

Een integrale aanpak is daarnaast een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeente en de ketenpartners. Daarbij kan de Volkskredietbank worden gezien als een belangrijke vindplaats en signalerende instantie voor probleemgezinnen. In een dergelijke situatie wordt de cliënt/het gezin door de VKB aangemeld bij een sociaal (wijk)team en/of de openbare zorgnetwerken. De samenstelling van een sociaal (wijk)team kan per gemeente verschillen. Afhankelijk daarvan wordt zo nodig ook doorverwezen naar maatschappelijk werk en/of een andere ketenpartner. Verder zijn tussen diverse ketenpartners (op regionaal niveau) afspraken gemaakt om de onderlinge werkprocessen op elkaar af te stemmen. Gemeenten stimuleren dergelijke afspraken en waar nodig initiëren en faciliteren zij nieuwe samenwerkingsafspraken.

3.2.2.4 Eigen verantwoordelijkheid cliënt

Schuldhulpverlening is niet vrijblijvend. Op basis van de Wgs heeft de cliënt een wettelijke inlichtingen- en medewerkingsplicht. De cliënt is eindverantwoordelijk voor het slagen van een schuldhulpverleningstraject. Het succes hangt voor een groot deel af van de motivatie (intentie), eigen inzet, vaardigheden en sociale netwerk van de cliënt. Wanneer een cliënt zijn verplichtingen niet nakomt of niet meewerkt in een traject, kan besloten worden om een traject te weigeren dan

wel te beëindigen. Wanneer blijkt dat een cliënt niet in staat is om de eigen verantwoordelijkheid volledig te nemen, wordt het traject daar zo mogelijk op afgestemd c.q. aangepast.

3.3 Doelstellingen en resultaten

3.3.1 Doelstellingen

De in het beleidsplan beschreven werkwijze van ISHV heeft de volgende doelstellingen:

1. Voorkomen van schulden;
2. Duurzame resultaten;
3. Bevorderen participatie;
4. Voorkomen van maatschappelijke kosten.

3.3.2 Gewenste en behaalde resultaten (VKB)

Zoals opgemerkt in de inleiding van dit hoofdstuk (zie paragraaf 3.1), betreffen onderstaande resultaten enkel de resultaten die de VKB in beeld heeft.

3.3.2.1 Voorkomen van schulden

Aandacht voor preventie en nazorg verkleint de kans dat grotere of nieuwe schulden en daarmee samenhangende maatschappelijke problemen (opnieuw) ontstaan.

Streefcijfer 2017:

Het aantal deelnemers aan preventieve activiteiten neemt in 2017 toe met 7 procent ten opzichte van 2014.

Resultaat 2017:

Het aantal deelnemers aan de reguliere preventie-activiteiten zijn in onderstaand schema weer-gegeven:

Preventie-activiteit	Deelnemers 2014	Deelnemers 2017
Lespakket "Kostdat?!?"	216	35
Workshop "Geld speelt een rol"	296	155
Workshop "Financieel bij de Hand"	-	57
(jongeren)sprekuren	20	45
Individuele adviesgesprekken	128	192
Gastlessen Noorderpoort entreeleerlingen	-	165
Cursussen GOB Fivelingo/ISD mobiliteit	-	-
WinklerPrins ouder/kind voorlichtingen	-	97
Preventie-aanbod cl. na afgewezen krediet	-	95
Workshop(s) tienermoeders?	-	-
Jimmy's/andere voorlichtingen woensdagmiddag	-	-
Stagemarkt Hanze	-	-
Lespakket VMBO	300	-
Werkgeversproject	13	-
Totaal	973	841

Vroegsignalering

Naast bovenstaande activiteiten heeft de VKB ook in 2017 extra inzet gepleegd om in een vroeg stadium financiële problemen te signaleren en hulp te bieden. Dit gedaan in samenwerking met ketenpartners als Werkplein Fivelingo, MEE Groningen, SW&D en Humanitas. Na een succesvolle pilot in DAL-verband heeft deze werkwijze een vervolg gekregen in het Project Vroegsignalering. Daarbij is al tijdens een intake voor een bijstandsuitkering aandacht voor de vraag of er ook schulden zijn. In dat geval word een financieel specialist ingezet om cliënten eerder te bereiken en wanneer nodig door te verwijzen naar de juiste voorliggende voorziening. De oplossingsrichting gaat uit van lichte ondersteuning waar het kan, zwaardere hulpverlening waar het moet. Het doel is zowel de inkomenspositie van cliënten te verbeteren als ze te begeleiden naar een schuldenvrije toekomst zodat uiteindelijk de participatie aan de samenleving duurzaam wordt verbeterd.

Binnen dit project zijn in totaal met 104 inwoners één of meerdere gesprekken gevoerd.²

Momenteel wordt onderzocht of deze werkwijze ook in de gemeente Oldambt kan worden ingezet.

Totaal

Middels alle bovengenoemde preventie-activiteiten zijn in totaal dus 945 (841 + 104) personen bereikt. In 2014 werden 973 personen bereikt. Op basis van deze aantallen is er sprake van een kleine daling van 2,9% ten opzichte van 2014.

Conclusie:

De doelstelling van een toename van 7% stijging ten opzichte van 2014 is daarmee niet gehaald.

3.3.2.2 Duurzame resultaten

Een investering in integrale schuldhelpverlening waarbij wordt gewerkt aan het vergroten van de financiële zelfredzaamheid levert een langdurig resultaat en verkleint de kans op recidive.

Streefcijfer 2017:

Het gemiddelde recidivepercentage neemt in 2017 ten hoogste toe tot 10%.

Resultaat 2017:

De berekening van het recidivepercentage is sinds 2016 verbeterd. Dit percentage wordt nu berekend op basis van de cliënten die eerder een budgetbeheer of schuldregelingstraject hebben doorlopen. Het recidivecijfer in 2017 is in onderstaande tabel weergegeven.

Recidive	Aantal			Percentage		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Gemiddeld	125	123	87	5,9	4,3	3,9

Uit de tabel blijkt dat het gemiddelde recidivepercentage over 2017 op 3,9% ligt. Daarmee is het gedaald ten opzichte van 2016 en het percentage ligt tevens ruim onder de norm van 10%. Ook vergeleken met landelijke cijfers blijkt de dienstverlening zeer effectief. Uit onderzoek blijkt dat

² De betreft de periode augustus 2016 tot en met eind maart 2017.

recidivepercentages landelijk rond de 9 tot 16% liggen.³ Bij mensen die in de Wsnp hebben gezeten, ligt dit percentage landelijk gezien nog hoger, namelijk op 19%.⁴

Conclusie:

De doelstelling van ten hoogste 10% recidive is daarmee ruim gehaald.

3.3.2.3 Bevorderen participatie

Het vergroten van de financiële zelfredzaamheid en het oplossen of beheersbaar maken van de schulden zorgen ervoor dat de financiële situatie geen belemmering meer vormt voor een burger om actief deel te nemen aan de samenleving.

Streefcijfers 2017:

1. Het aantal burgers dat binnen de schuldhulpverlening een oplossing voor de schulden krijgt aangeboden groeit vanaf 2016 jaarlijks;
2. Het aantal crisissituaties dat wordt afgewend, neemt vanaf 2016 jaarlijks toe.

Resultaat 2017:

De streefcijfers over 2016 zijn als een nulmeting te zien. In onderstaande tabel zijn de resultaten voor beide streefcijfers over 2017 weergegeven ten opzichte van 2016.

Resultaat	2016	2017
Inwoners met oplossing voor schulden	681 van 1.258 (54,1%)	802 van 1.517 (52,9%)
Aantal afgewende crisissituaties	14 van 21 (66,7%)	40 van 57 (70,2 %)

Inwoners met oplossing voor schulden

In 2017 kregen 802 inwoners een oplossing voor de schulden aangeboden. Bij een deel van deze inwoners (463⁵) is dat een totaaloplossing voor alle schulden (via een herfinanciering, schuldregeling of Wsnp). Bij het overige deel (339 inwoners) wordt wel gewerkt aan het afbetalen van de schulden, maar is dat niet in alle gevallen een totaaloplossing (bijvoorbeeld omdat er belemmeringen zijn voor een schuldregeling). Afgezet tegen het totaal aantal inwoners dat in budgetbeheer of een schuldregeling zit (1.517), heeft 52,9% een oplossing voor de schulden.

Afgewende crisissituaties

Van een crisissituatie is sprake bij een dreigende woningontuiming, afsluiting elektra / gas / water of royerling ziektekostenverzekering. In 2017 waren er 57 meldingen waarbij er sprake was van een crisissituatie. Daarvan werden er 40 crisissituaties (70,2%) afgewend. De crisissituaties worden geregistreerd op het moment van de melding. Ook in de fase daarna (waarin nog niet is gestart met de uitvoering van budgetbeheer) is het mogelijk dat er alsnog een crisis ontstaat.

³ Duurzaamheid schuldentractanten, *De financiële positie van ex-schuldenaren*, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek 2015. Uit dit onderzoek blijkt dat 9 tot 16% van de onderzochte groep na 4 jaar na beëindiging van het schuldentractaat weer nieuwe betalingsachterstanden heeft op de premie voor de ziektekostenverzekering. Een betalingsachterstand bij een zorgverzekeraar kan een signaal zijn voor de ontwikkeling van andere en zwaardere schulden omdat deze schulden zich meestal in een eerder stadium ontwikkelen dan andere schulden (Jungmann & Anderson, 2011, Sibma & Okma, 2010). Daarnaast heeft 4 tot 6 procent van de groep na vier jaar ook betalingsachterstanden op nieuwe kredieten.

⁴ Monitor Wsnp, Elfde meting over het jaar 2014, Utrecht/Den Haag: Raad voor de Rechtsbijstand/Centraal Bureau voor de Statistiek 2015. Uit deze Wsnp-monitor blijkt dat 19 procent van de schuldenaren die in de periode 2009-2013 een schone lei had, in 2014 opnieuw een achterstand had op een rekening, een lening, de hypotheek of de huur (pagina 90). Er is momenteel nog geen recentere meting gedaan.

⁵ Dit betreft het aantal cliënten dat is toegeleid naar een herfinanciering (78), een schuldregeling of de Wsnp (385) en uitgaande van de gemiddelde uitvalpercentages over 2016. Het uitvalpercentage van de rechtbank Noord-Nederland over 2017 was ten tijde van het schrijven van deze evaluatie nog niet beschikbaar, zodat voor deze berekening gebruik is gemaakt van de uitvalpercentages over 2016. Zodra het percentage van de rechtbank Noord-Nederland wel beschikbaar is, zal die worden opgenomen in de kwartaalrapportages over 2018.

Conclusie:

De groei van het aantal inwoners met een oplossing voor schulden is niet gehaald en de groei van het aantal afgewende crisissituaties is wel gehaald, kortom de doelstelling van een groei in beide streefcijfers is deels gehaald.

3.3.2.4 Voorkomen van maatschappelijke kosten

Een investering in integrale schuldhulpverlening voorkomt hoge maatschappelijke kosten zoals de kosten voor huisuitzetting, herhuisvesting, maatschappelijke opvang, extra beroep op bijstand en afsluiting energie.

De maatschappelijke meerwaarde van de VKB vertaalt zich in een kosten-batenanalyse. Onderzoeksbureau Regioplan en de Hogeschool Utrecht hebben onderzoek verricht naar de kosten en baten van schuldhulpverlening⁶. Daarbij is er een rekentool ontwikkeld waarmee gemeenten lokaal de eigen kosten-batenverhouding van hun schuldhulpverlening kunnen berekenen.

Streefcijfer 2017:

De verhouding tussen de kosten en de baten van schuldhulpverlening is in 2017 minimaal 1,5 (iedere euro die in schuldhulpverlening wordt geïnvesteerd, levert minstens € 1,50 aan kostenbesparing op).

Resultaat 2017:

De kosten-batenverhouding van de VKB is in onderstaande tabel weergegeven. Bij onderstaande berekening van de kosten-batenverhouding is uitgegaan van voorzichtige opbrengsten en reële kosten.

		totaal	per 1000 inw.
9.1	Kosten	€ 2.508.121	€ 16.690
9.2	Baten	€ 4.442.000	€ 29.570
9.3	Bespaarde kosten PW uitstroom	€ 2.169.000	€ 14.440
9.4	Bespaarde kosten PW voorkomen instroom	€ 227.000	€ 1.510
9.5	Bespaarde kosten WW	€ 804.000	€ 5.350
9.6	Bespaarde kosten PW trajecten	€ 18.000	€ 120
9.7	Bespaarde kosten WW reïntegratie	€ 3.000	€ 20
9.8	Bespaarde kosten betalingsregelingen	€ 8.000	€ 50
9.9	Bespaarde kosten huisuitzettingen	€ 387.000	€ 2.580
9.10	Bespaarde kosten MW	€ 34.000	€ 230
9.11	Bespaarde kosten GGZ	€ 26.000	€ 170
9.12	Bespaarde kosten MO	€ 141.000	€ 940
9.13	Bespaarde kosten dakloosheid (zorg en veiligheid)	€ 427.000	€ 2.840
9.14	Bespaarde kosten afsluiten GWL	€ 198.000	€ 1.320

Uit deze tabel blijkt een totaalbedrag aan kosten van schuldhulpverlening van € 2.508.121,-. Daar staat een bedrag aan baten van € 4.442.000,- tegenover. De kosten-baten verhouding is daarmee

⁶ Schuldhulpverlening loont!, Amsterdam: Regioplan 2011.

1,77. Dit betekent dat elke euro die gemeenten besteden aan schuldhulpverlening, op andere terreinen leidt tot een kostenbesparing van minstens € 1,77.

Conclusie:

De doelstelling van een kosten-baten verhouding van minimaal 1,5 is gehaald.

3.3.3 Managementinformatie

Op basis van managementinformatie wordt de voortgang in het bereiken van de doelstellingen en de gewenste resultaten en de kwaliteit gemonitord. Ook in 2017 ontvingen zowel het bestuur van de VKB als de gemeenteraden eens per kwartaal een rapportage om te kunnen sturen op de voortgang in de doelstellingen en resultaten en kwaliteitsaspecten. In deze rapportages is onder andere informatie opgenomen over de ingezette producten en diensten, wachttijden, recidive en over de (kenmerken van de) cliënten.

Verder is in 2017 in de managementrapportages een overzicht toegevoegd van de instroom, de doorstroom en tussentijdse uitval van cliënten. Hierin worden de cliënten die zich in 2017 hebben aangemeld gevolgd gedurende het proces van schuldhulpverlening. Momenteel geeft het overzicht vooral zicht op de beginfase van de schuldhulpverlening. Naarmate de tijd verstrijkt, zal dit overzicht verder worden uitgebreid zodat het ook inzicht biedt in het resultaat (succes) en de doeltreffendheid van de schuldhulpverlening door de VKB.

3.3.4 Samenvatting resultaten

Onderstaand is aangegeven welke van de het beleidsplan beschreven doelstellingen zijn behaald:

1. Voorkomen van schulden:

2. Duurzame resultaten:

3. Bevorderen participatie:

4. Voorkomen van maatschappelijke kosten:

4

Paragrafen

Door de provincie Groningen is in het kader van haar provinciale toezichtstaak aangegeven dat ter uitvoering van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) in de programmabegroting van de Volkskredietbank een aantal paragrafen dient te worden opgenomen. Ter uitvoering hiervan is de financiële verordening (ex art 212 Gemeentewet) opgesteld, waarin in artikel 12 uitvoering is gegeven aan deze eis van de provincie. In het navolgende komen bedoelde paragrafen aan de orde.

4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen is van belang om de financiële gezondheid van de Volkskredietbank te kunnen beoordelen. Het is bedoeld om risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen op te kunnen vangen. Het gaat hierbij om de verhouding tussen:

- De weerstandscapaciteit, dit is de beschikbare financiële ruimte die zonder ingrijpende beleidswijzigingen beschikbaar is;
- De aanwezige risico's.

De weerstandscapaciteit bestaat uit twee onderdelen, de structurele en de incidentele weerstandscapaciteit.

De *structurele weerstandscapaciteit* is met name van belang voor het opvangen van optredende risico's die een over de tijd uitgestrekt effect hebben en om de incidentele weerstandscapaciteit aan te vullen na het optreden van risico's. Een structureel middel om risico's op te vangen kan bijvoorbeeld zijn de post onvoorzien in de begroting.

De *incidentele weerstandscapaciteit* is het ter dekking van risico's aanwezige vrije vermogen. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit bijvoorbeeld de algemene reserve en deze bedraagt ultimo 2017 nihil.

De aanwezige (structurele en incidentele) weerstandscapaciteit moet voldoende zijn om de financiële gevolgen van optredende risico's op te kunnen vangen. Risico's zijn van nature onzeker van aard en omvang. Indien dit niet zo was, zouden zij worden opgenomen in de begroting. De belangrijkste risico's voor de Volkskredietbank zijn:

- Aansprakelijkheid (claims);
- Bedrijfsvoering (Cao-wijziging, ziekte, wachtgeld, ongevallen);
- Financieel (financiering, uittreding gemeente, proceskostenveroordeling, eigen risico verzekeringen);
- Externe factoren (regelgeving, conjunctuur en macro-economische effecten);
- Overige risico's.

Uitgangspunt bij de aanwezige risico's is dat het uitsluitend incidentele tegenvallers zijn. Daarnaast zullen niet alle risico's op hetzelfde moment plaatsvinden.

De Volkskredietbank is een uitvoeringsorgaan van de deelnemende gemeenten. In dat kader ontvangt de Volkskredietbank op basis van de opgestelde begroting financiële bijdragen van de deelnemende gemeenten en is het niet nodig dat de Volkskredietbank over een eigen weerstandsvermogen beschikt. Een nadelige exploitatiesaldo wordt op basis van de gemeenschappelijke regeling volledig doorberekend aan de deelnemende gemeenten. In het weerstandsvermogen wordt daarom voorzien door de deelnemende gemeenten zelf. Een

eventueel nadelig exploitatiesaldo brengen de gemeenten ten laste van de door hen opgebouwde weerstandscapaciteit. Hiermee is de weerstandscapaciteit van de VKB als zodanig gewaarborgd.

4.1.1 Kengetallen

Ingevolge artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeente (BBV) dienen een aantal kengetallen opgenomen te worden. De financiële kengetallen zijn een uniforme set van kengetallen die een betere inzicht geven in de financiële posities van de gemeenten en provincies, en daarmee ook informatie over de weer- en wendbaarheid van hun begrotingen. De berekening van de kengetallen is conform de ministeriële richtlijnen voor de wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in de begroting en het jaarverslag van provincies en gemeenten (Stcrt. 2015, 20619).

Kengetallen	2016	2017	
	realisatie	begroting	realisatie
Netto schuldquote	8,4%	pm	8,0%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	8,4%	pm	8,0%
Solvabiliteitsratio	0%	pm	0%
Structurele exploitatieruimte	0%	pm	0%
Liquiditeitsratio	0,8	pm	0,8

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Normaliter bevindt de netto schuldquote zich ergens tussen de 0% en 100%.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de VKB in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteitsratio is conform het gevoerde beleid al een langere periode nihil (zie paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing op pagina 19).

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Liquiditeitsratio

De liquiditeit laat zien wat de mate is waarin de VKB in staat is om aan haar direct opeisbare verplichtingen te kunnen voldoen. De liquiditeitsratio is conform het gevoerde beleid al een langere periode onder de 1. De huidige uitkomst geeft aan dat er op korte termijn onvoldoende vorderingen en gelden zijn om de korte schulden te voldoen. Door de waarborgen die een gemeentelijke kredietbank als overheidsorgaan (gemeenschappelijke regeling) met zich meebrengt, is er geen noodzaak het toegepaste beleid te wijzigen.

4.2 Onderhoud kapitaalgoederen

De investeringen zijn met name gericht geweest op het in stand houden en vervangen van het automatiseringspark.

Het personeel is gehuisvest in het kantoorpand aan de Stationsweg 2 te Appingedam. Dit pand wordt gehuurd. Het binnen onderhoud van het kantoorpand komt voor rekening en risico van de Volkskredietbank. Voor wat betreft de inrichting dan wel bouwkundige aanpassingen van de kantoorruimten is de Volkskredietbank eveneens verantwoordelijk. Deze kosten worden

aangemerkt als huurder investeringen. Het externe (groot) onderhoud van het kantoorpand komt voor rekening en risico van de verhuurder.

Daarnaast heeft de organisatie een dienstvoertuig in gebruik in verband met het spreekuur bezoek op locatie. Dit voertuig is in 2009 aangeschaft. De afschrijving- en onderhoudskosten worden in de exploitatie verwerkt.

4.3 Financiering

Deze paragraaf bevat de beleidsrealisatie ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille. Overeenkomstig de regelgeving heeft het bestuur het treasurystatuut vastgesteld. Het treasurystatuut stelt kaders en doelstellingen voor de uitvoering van het treasurybeleid. Het treasurystatuut is gebaseerd op de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido). Een belangrijk doel van deze wet is de bevordering van een solide financieringstructuur van decentrale overheden, een doel dat de Volkskredietbank eigen is. De treasuryfunctie wordt onderverdeeld in risicobeheer en kasbeheer.

4.3.1 Risicobeheer

Conform artikel 13 Besluit Begroting en Verantwoording zullen opmerkingen gemaakt moeten worden omtrent beleidsvoornemens inzake risicobeheer. Het betreft hier rente-, debiteuren-, koers-, en valutarisico's. Voor de Volkskredietbank zijn de twee laatstgenoemde risico's niet van toepassing. Voor risico's die kwantificeerbaar zijn, dienen voorzieningen te zijn gevormd.

Renterisico

Onder dit risico wordt begrepen het risico dat de Volkskredietbank loopt als gevolg van mogelijke renteschommelingen. Voorkomen dient te worden dat de Volkskredietbank in financiële moeilijkheden komt door rentestijgingen. Dit risico kan worden beperkt door de financieringsbehoefte te spreiden over de jaren. De mate van deze spreiding wordt uitgedrukt in de renterisico norm. In de renterisico norm worden nieuw aan te trekken leningen in een jaar uitgedrukt als percentage van het begrotingstotaal.

De begrote en werkelijke renterisico norm 2017 en de begrote renterisico norm 2018 worden weergegeven in de volgende tabel.

Renterisico norm (bedragen x 1.000)		2017 (begroot)	2017 (werkelijk)	2018 (begroot)
1a	Renteherziening op vaste schuld o/g	€ -	€ -	€ -
1b	Renteherziening op vaste schuld u/g	€ -	€ -	€ -
2	Netto renteherziening op vaste schuld (1a - 1b)	€ -	€ -	€ -
3a	Nieuwe aangetrokken vaste schuld	€ -	€ -	€ -
3b	Nieuwe verstrekte lange leningen	€ 500	€ 737	€ 700
4	Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a - 3b)	€ -500	€ -737	€ -700
5	Betaalde aflossingen	€ -	€ -	€ -
6	Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	€ -500	€ -737	€ -700
7	Renterisico op vaste schuld (2 + 6)	€ -500	€ -737	€ -700
8	De begrotingsomvang	€ 4.048	€ 3.786	€ 3.996
9	Het normpercentage	20%	20%	20%
10	Renterisiconorm (8 x 9)	€ 810	€ 757	€ 799
11	Ruimte (positief) / Overschrijding (negatief) (10 - 7)	€ 1.310	€ 1.494	€ 1.499

Uit deze opstelling blijkt dat de Volkskredietbank binnen de grenzen van de renterisico norm opereert. Ook voor de komende jaren verwacht de Volkskredietbank geen overschrijding van deze norm.

Kredietrisico

Kredietrisicobeheer (of debiteurenrisicobeheer) is het beheersen van de risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid op een waardedaling van de vorderingspositie ten gevolge van het niet (tijdig) na kunnen komen van de verplichtingen door de tegenpartij. Ten aanzien van het debiteurenrisico, kan jaarlijks 4% van de netto uitbetaalde leningen in dat jaar worden toegevoegd aan de voorziening dubieuze leningdebiteuren. Er wordt ten aanzien van leningdebiteuren een (pro)actief beleid gevoerd.

Voor wat betreft niet-kwantificeerbare risico's wordt verwezen naar de eerdere paragraaf betreffende het weerstandsvermogen.

4.3.2 Kasbeheer

De kasgeldlimiet is het maximum bedrag waarvoor de Volkskredietbank middelen mag aantrekken op de geldmarkt. Voor de netto vlottende schulden geldt de kasgeldlimiet als norm. De standaard norm is gedefinieerd als 8,2% van de jaarlijkse begrotingsomvang aan het begin van het jaar. Op grond van artikel 3 lid 5 van de Wet Fido wordt jaarlijks door de provincie Groningen in overleg met de VKB een afwijkend percentage voor de kasgeldlimiet vastgesteld, zodat de netto vlottende schuld binnen de toegestane kasgeldlimiet blijft.

De begrote en werkelijke kasgeldlimiet 2017 en de begrote kasgeldlimiet 2018 worden weergegeven in de volgende tabel.

Kasgeldlimiet (bedragen x 1.000)	2017 (begroot)	2017 (werkelijk)	2018 (begroot)
Omvang begrotingstotaal per 1 januari:	€ 4.048	€ 3.786	€ 3.996
Toegestane kasgeldlimiet (a)			
- in procenten	65%	65%	65%
- in bedrag	€ 2.631	€ 2.461	€ 2.597
Vlottende schuld			
- opgenomen gelden < 1 jaar	€ -	€ -	€ -
- schuld in rekening-courant	€ -	€ -	€ -
- gestorte gelden door derden < 1 jaar	€ 5.700	€ 6.170	€ 6.000
- overige geldleningen niet zijnde vaste schuld	€ -	€ -	€ -
Totaal vlottende schuld (b)	€ 5.700	€ 6.170	€ 6.000
Vlottende kasgeldmiddelen			
- uitgeleende gelden < 1 jaar	€ 80	€ 56	€ 60
- contante gelden in kas	€ -	€ -	€ -
- tegoeden in rekening-courant	€ 3.200	€ 3.950	€ 3.600
- overige uitstaande gelden < 1 jaar	€ -	€ -	€ -
Totaal vlottende kasgeldmiddelen (c)	€ 3.280	€ 4.006	€ 3.660
Toets kasgeldlimiet			
Totaal netto vlottende schuld (b) - (c)	€ 2.420	€ 2.164	€ 2.340
Toegestane kasgeldlimiet (a)	€ 2.631	€ 2.461	€ 2.597
Ruimte (positief) / Overschrijding (negatief)	€ 211	€ 297	€ 257

De ruimte binnen de kasgeldlimiet 2017 bedroeg € 297.000.

4.4 Bedrijfsvoering

4.4.1 Algemeen

Een juiste bedrijfsvoering is van belang om de taken van de Volkskredietbank verantwoord uit te kunnen voeren. De Volkskredietbank beschikt over een werkorganisatie onder leiding van een directeur. De werkorganisatie voert taken op het gebied schuldhulpverlening uit. Voor een verdere

toelichting op de bedrijfsvoering wordt verwezen naar het 'woord van de directie' op pagina 6 en hoofdstuk 2 vanaf pagina 8 en verder.

4.4.2 Automatisering

De VKB heeft de automatisering uitbesteed. De VKB is aangesloten op en maakt gebruik van de diensten van CSN Groep B.V. De diensten worden door middel van een dienstverlenings-overeenkomst uitgevoerd. Naast de standaard software voor een werkplek wordt gebruik gemaakt van de softwareprogramma's Allegro, Exact Globe Next, Xtendis, Scienta. De belangrijkste applicatie Allegro zal verder worden geoptimaliseerd door de realisatie van meer automatische koppelingen in combinatie met de webportal 'Mijn VKB'.

4.4.3 Gegevensbescherming

Informatie is één van de belangrijkste bedrijfsmiddelen van de VKB. Toegankelijke en betrouwbare informatie is essentieel voor de VKB om zijn (wettelijke) taken te kunnen uitvoeren en om daarover transparant en proactief verantwoording te kunnen afleggen. Daarnaast verwerkt de VKB bij de uitvoering van zijn taken persoonsgegevens van gevoelige aard. Hieronder verstaan we bijvoorbeeld financiële gegevens of gegevens die kunnen worden misbruikt voor (identiteits)fraude (identiteitsbewijzen en het Bsn). Deze informatie is dus zeer waardevol en moet beschermd worden.

De VKB spant zich de komende tijd in om de informatiebeveiliging verder te professionaliseren. Hiervoor is o.a. informatiebeveiligingsbeleid in de maak. Aanleiding hiervoor is onder meer het van kracht worden van de Europese Algemene verordening gegevensbescherming (Avg) per mei 2018. Deze verordening gaat de bestaande Wet bescherming persoonsgegevens vervangen en kent nog uitgebreidere en strengere normen op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens. Zo dienen overheidsinstellingen verplicht een Functionaris voor Gegevensbescherming (FG) aan te stellen. Dit is een onafhankelijk opererende medewerker die informeert en adviseert over de wettelijke verplichtingen en toeziet op de naleving daarvan. De FG is tevens aanspreekpunt voor de toezichthouder (Autoriteit Persoonsgegevens) en alle personen van wie gegevens worden verwerkt. Het bestuur heeft bij de VKB reeds een FG benoemd.

4.4.4 Adviescommissie gevolgen gemeentelijke herindelingen

Per 1 januari 2018 is de gemeente Bellingwedde gefuseerd met de gemeente Vlagtwedde tot de nieuwe gemeente Westerwolde. Op 1 januari 2019 staat een fusie gepland tussen de gemeente Eemsmond en gemeenten Bedum, Winsum en De Marne. Ook in de jaren daarna zullen andere aan de VKB deelnemende gemeenten gaan herindelen.

De nieuwe gemeenten kunnen als gevolg van deze herindelingen gaan toe- of juist uittreden. In beide situaties zullen er gevolgen zijn op financieel, organisatorisch en op personeel vlak. Deze gevolgen moeten in kaart worden gebracht en er moet een voorstel komen voor de afwikkeling van die gevolgen. Enerzijds om herindelende gemeenten te ondersteunen bij het maken van een keuze voor toe- of uittrekking. Anderzijds om duidelijk te maken wat de gevolgen zijn voor de overige deelnemende gemeenten en voor de VKB als uitvoeringsorganisatie.

Er zal een externe, onafhankelijke ad hoc adviescommissie worden benoemd die het algemeen bestuur kan adviseren.

4.4.5 Toekomstplan VKB 2018 - 2022

Door de decentralisaties in het sociaal domein zijn meer taken bij de gemeenten belegd. Daardoor is er vanuit gemeenten steeds meer behoefte om haar dienstverlening (en dus ook schuldhulpverlening) integraal en dicht(er) bij de burger te organiseren. Gezien de verschillen in de lokale situatie, lopen de wensen met betrekking tot schuldhulpverlening per gemeente meer dan voorheen uiteen.

Daarnaast spelen natuurlijk de gemeentelijke herindelingen, waarbij een deel van aan de VKB deelnemende gemeenten zullen gaan herindelen. Per 1 januari 2018 is Bellingwedde als eerste gemeente gefuseerd en daarna volgt de gemeente Eemsum per januari 2019. Met uitzondering van de gemeente Oldambt, volgt de besluitvorming omtrent herindeling later. Deze herindelingen kunnen gevolgen hebben voor de dienstverlening van de VKB.

Mede in verband met deze ontwikkelingen heeft de VKB door onderzoeksbureau BMC | advies⁷ laten onderzoeken hoe schuldhelpverlening door gemeenten in de toekomst kan worden uitgevoerd. Belangrijk onderdeel van dat onderzoek was het in kaart brengen van de specifieke wensen per gemeente ten aanzien van toekomstige schuldhelpverlening. Hoe zien gemeenten de VKB in het nieuwe (integrale) speelveld in het sociaal domein? De conclusie van BMC | advies is dat een gemeenschappelijke regeling zoals de VKB daarvoor de meest aangewezen vorm is. Verder is onderzocht hoe de VKB hierop kan inspelen en zich toekomstbestendig kan inrichten.

Opdracht Bestuur

Naar aanleiding van het voorgaande heeft het algemeen bestuur opdracht gegeven aan het dagelijks bestuur een plan te ontwikkelen op twee onderdelen. In de eerste plaats om het BMC-onderzoek verder uit te werken. Daarnaast heeft het algemeen bestuur gevraagd een plan te bedenken om de exploitatiebijdrage te verminderen. Momenteel worden vrijwel alle kosten van de VKB via de productafname aan de gemeenten doorbelast, terwijl een deel van de kosten niet afhankelijk is van de productafname. Bij een lagere productafname dan was begroot ontstaat een grotere exploitatiebijdrage die achteraf middels een verdeelsleutel over de gemeenten wordt verdeeld.

Toekomstbeeld: Een moderne, flexibele VKB

In lijn met de uitkomsten van het onderzoek van BMC wil de VKB als uitvoeringsorganisatie zoveel mogelijk rekening houden met deze uiteenlopende wensen en verzoeken van opdrachtgevers. Daarvoor wil de VKB een flexibele, aantrekkelijke en betaalbare partner zijn in het sociaal domein. De VKB gaat de gemeenschappelijke regeling de komende jaren zo inrichten dat het beter aan de ontwikkelingen en individuele wensen van deelnemende gemeenten tegemoet kan komen. In combinatie hiermee zal een nieuwe bekostigingssystematiek worden toegepast. Daarbij is op voorhand duidelijker wat gemeenten dienen bij te dragen aan de VKB en daarbij betalen gemeenten alleen voor producten die ze afnemen en niet achteraf via een exploitatiebijdrage.

Voor de uitwerking van dit toekomstbeeld is een plan opgesteld. Dit plan wordt in het voorjaar 2018 besproken in het bestuur en daarna verder uitgewerkt.

4.4.6 Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 is de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen in werking getreden. De vraag of de activiteiten van de VKB onder de Vpb-plicht vallen, is daarin leidend. De VKB heeft de samenwerking gezocht met een drietal andere kredietbanken. Gezamenlijk is aan Deloitte Belastingadviseurs de opdracht gegeven om onderzoek te doen naar de vraag of de VKB Vpb-plichtig is en zo ja, wat daarvan de gevolgen zullen zijn. Deloitte Belastingadviseurs heeft begin december 2016 een brief naar de belastingdienst verstuurd. Het uitgangspunt is dat, bij de VKB geen sprake is van een Vpb-plicht, omdat er geen fiscaal winststreven is. De belastingdienst heeft in een schriftelijk reactie van 20 januari 2017 geconcludeerd dat er geen belastingplicht ontstaat voor de vennootschapsbelasting per 1 januari 2016. Indien blijkt dat in een later jaar wel positieve resultaten worden behaald, dient de belastingplicht opnieuw te worden beoordeeld.

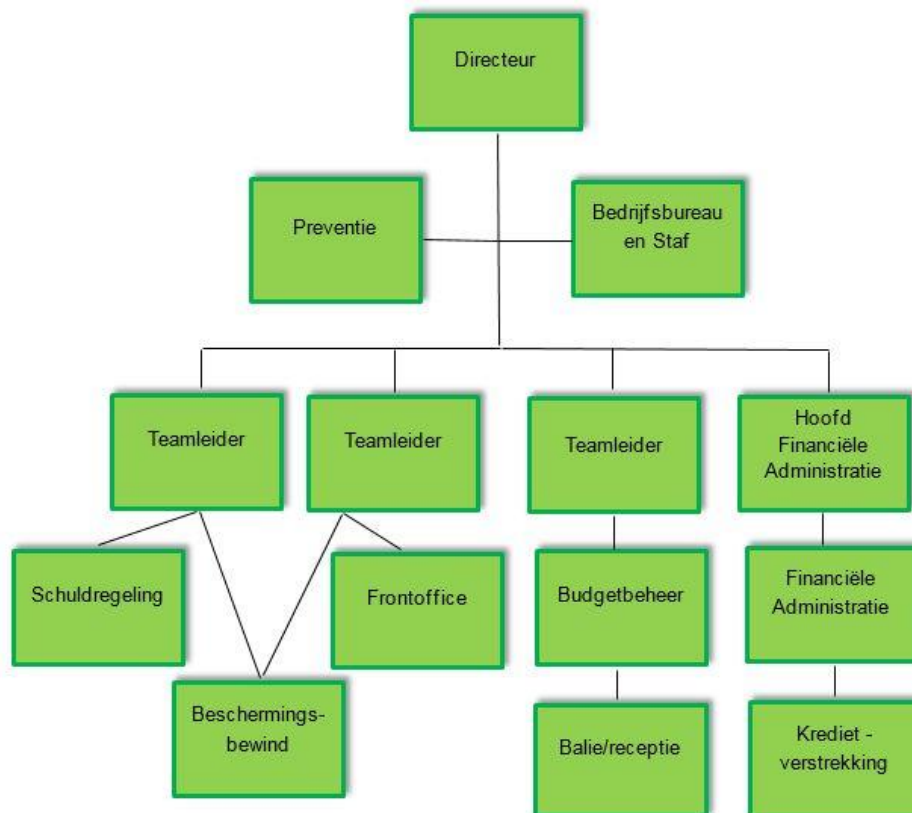
⁷ De Blik Vooruit, De toekomst van de Volkskredietbank Noord-Oost Groningen, Amersfoort: BMC | advies 2017.

4.4.7 Personeel

Het personeel met een vaste aanstelling is in dienst van de Volkskredietbank. De arbeidsvoorwaardenregeling voor de sector gemeenten (CAR-UWO) en de rechtspositie van de gemeente Appingedam zijn van toepassing. De loonkosten zijn gebaseerd op de schaallonen behorende bij de functies. De loonkosten bestaan onder andere uit: de jaarlonen inclusief 8% vakantietoeslag, 6,5% eindejaarsuitkering, 1,5% levensloopbijdrage, 0,8% bovenwettelijke verlofuren (totaal IKB: 16,8%) en sociale lasten werkgeverspremies WGA, ZVW etc. en de werkgeverslasten OP/NP, AOP en VPL.

De Volkskredietbank levert, ondergebracht in een 9-tal afdelingen, verschillende financiële diensten in de regio noordoost Groningen. Hieronder is het organogram van de uitvoeringsorganisatie van de VKB weergegeven.

De uitvoeringsorganisatie staat onder leiding van de directeur en onder toezicht van het Dagelijks en het Algemeen Bestuur.

Preventie:

De afdeling preventie houdt zich bezig met het ontwikkelen en uitvoeren van individuele en collectieve preventie activiteiten zoals het voeren van advies- en coachingsgesprekken en het geven van cursussen en voorlichting.

Bedrijfsbureau en staf:

Aan het bedrijfsbureau zijn als kerntaken toebedeeld, de bestuursondersteuning, managementondersteuning, klachten afhandeling, interne controlling op voortgang van de processen en de bijbehorende verslaglegging, het bijhouden van de relevante wet- en regelgeving, de aanpalende beleidszaken en tenslotte de controle op de kwaliteit en de voortgang van de werkprocessen.

Teamleider / Hoofd financiële administratie:

De teamleiders c.q. het hoofd financiële administratie sturen de betreffende functionele afdelingen aan. Zij vormen de schakel tussen de afdelingen en de directie.

Frontoffice:

De Frontoffice doet aanmeldgesprekken, intakegesprekken, verzorgt de dossieropbouw en doet zo nodig crisis interventie.

Budgetbeheer:

Budgetbeheer zorgt voor het uitvoeren en onderhouden van het budgetbeheer en budgetbegeleiding.

Balie / receptie:

De kerntaken van deze afdeling zijn het telefonisch ondersteunen van alle afdelingen, het ontvangen / te woord staan van cliënten aan de balie, het maken van afspraken en het verwerken van de post.

Beschermingsbewind:

Deze afdeling verzorgt het beschermingsbewind. Beschermingsbewind is een door de rechter opgelegde vorm van 'verplicht budgetbeheer' voor meerderjarige personen die wegens verkwisting, een geestelijke of lichamelijke tekortkoming niet in staat zijn zelf hun financiën goed te regelen.

Schuldregeling:

Het verzorgen van schuldbemiddeling, schuldsaneringstrajecten en het opstellen van verklaringen WSNP.

Financiële Administratie:

De financiële administratie verzorgt het betalingsverkeer, de dagelijkse bank administratie alsmede de debiteurenbewaking. Deze afdeling is organisatie ondersteunend. Zo verzorgen zij o.a. de administratieve ondersteuning van de afdelingen en de administratieve afhandeling van het schuldregeling traject.

Kredietverstrekking:

De afdeling kredietverstrekking heeft als kerntaken, het beoordelen van de aanvragen voor en het verstrekken van sociale leningen, herfinancieringen en saneringskredieten.

Het onderstaande overzicht toont de personeelsbezetting ultimo 2017 en 2016:

Personeelsbezetting	31-12-2017		31-12-2016	
	persoon	fte	persoon	fte
Management	5	4,6	6	5,5
Bedrijfsbureau en staf	6	4,1	5	3,0
Financiële administratie / kredietverstrekking	3	2,4	3	2,3
Preventie	2	1,4	2	1,4
Beschermingsbewind	8	6,5	10	7,7
Assistenten / receptie	5	4,2	5	4,3
Budgetbeheer	13	10,9	13	10,9
Frontoffice	8	6,0	8	6,1
Schuldregeling	9	6,7	7	6,0
Totaal	59	46,8	59	47,2

Het onderstaande overzicht toont het ziekteverzuim:

Ziekteverzuim	2017	2016
Verzuimduur	11,6	12,0
Verzuimpercentage	5,7	6,6
Verzuimfrequentie	1,7	1,6

Het verzuimpercentage in 2017 bedroeg 5,7. Dit percentage geeft aan welk deel van de arbeids-capaciteit in 2017 wegens verzuim verloren is gegaan. Het verzuimpercentage is 0,9% lager in vergelijking met 2016. De verzuimduur bedroeg in 2017 11,6 dagen. Gemiddeld meldden medewerkers zich 1,7 keer ziek in 2017.

4.5 Verbonden partijen

De Volkskredietbank is als Gemeenschappelijke Regeling een verbonden partij voor de deel-nemende gemeenten. De Volkskredietbank heeft zelf geen verbonden partijen.

Jaarrekening 2017

(ná verwerking exploitatiesaldo en ná verwerking mutaties in de reserves)

Passiva	31 december 2017		31 december 2016	
	€	€	€	€
Vaste passiva				
B.5 Eigen vermogen:				
Algemene reserve	-		-	
Bestemmingsreserves	-		-	
		-		-
Vlottende passiva				
B.6 Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar:				
Beheerrekeningen	6.170.131		6.022.684	
Overige schulden	447.110		351.901	
		6.617.241		6.374.585
		6.617.241		6.374.585

6

Overzicht van baten en lasten 2017

BATEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie 2016
	€	€	€
E.1 Vaste bijdrage opdrachtgevers	128.000	127.140	127.698
E.2 Exploitatie bijdrage opdrachtgevers	355.000	449.771	598.235
E.3 Opbrengsten schuldhelpverlening	2.751.000	2.434.129	2.387.670
E.4 Opbrengsten beschermingsbewind	585.000	520.580	560.622
E.5 Overige opbrengsten	131.000	137.090	170.362
E.6 Rente opbrengsten	98.000	117.329	99.138
Totaal baten	<u>4.048.000</u>	<u>3.786.039</u>	<u>3.943.725</u>

LASTEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie 2016
	€	€	€
E.7 Personeelskosten	3.085.000	2.917.051	2.986.371
E.8 Afschrijvingskosten	111.000	83.617	101.726
E.9 Huisvestingskosten	149.000	143.429	143.870
E.10 Organisatiekosten	363.000	343.119	364.094
E.11 Rente- en bankkosten	40.000	31.056	32.148
E.12 Algemene kosten	132.000	114.421	117.304
E.13 Kosten voorzieningen	24.000	26.926	38.935
E.14 BTW kosten	144.000	126.420	159.277
E.15 Vennootschapsbelasting	pm	-	-
Totaal lasten	<u>4.048.000</u>	<u>3.786.039</u>	<u>3.943.725</u>
Saldo voor bestemming	-	-	-
Mutaties reserves:			
Algemene reserve	-	-	-
Bestemmingsreserve	-	-	-
Totaal mutaties reserves	-	-	-
Saldoverdeling gemeenten	-	-	-

7

Kasstroomoverzicht 2017

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

	2017		2016	
	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Saldo		-		-
Aanpassingen voor:				
- afschrijvingen		83.617		101.726
Veranderingen in werkkapitaal:				
- overige uitzettingen	3.982		14.384	
- overige vorderingen	237.700		87.368	
- netto-vlootende schulden	242.656		291.589	
		484.338		393.341
Overige:				
- boekresultaat materiële vaste activa		-		-
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		567.955		495.067
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings in materiële vaste activa	-61.491		-21.303	
Desinvesteringen in materiële vaste activa	-		-	
Verstrekkings leningen u/g	-736.880		-733.644	
Aflossingen leningen u/g	611.993		561.287	
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		-186.378		-193.660
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Bijdrage gemeenten, saldo	-		-	
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		-		-
Mutatie liquide middelen (inclusief kortlopende schulden aan kredietinstellingen)				
		381.577		301.407
Liquide middelen				
Saldo per 31 december 2017	3.950.262			
Saldo per 31 december 2016	3.568.685		3.568.685	
Saldo per 31 december 2015			3.267.278	
Mutatie liquide middelen		381.577		301.407

8

Toelichting op de balans en het overzicht van baten en lasten

8.1 Waarderingsgrondslagen

Algemeen

De jaarcijfers hebben betrekking op de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017. Activa en passiva worden gewaardeerd tegen verkrijgingprijs of vervaardigingsprijs, waar nodig onder aftrek van afschrijvingen en (buitengewone) waardeverminderingen. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat over verschillende zaken een oordeel wordt gevormd, en dat schattingen worden gemaakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

De jaarcijfers zijn gebaseerd op het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Balanswaardering

Materiële vaste activa

Waardering van de materiële vaste activa vindt plaats op basis van de historische aanschafwaarden exclusief BTW onder aftrek van afschrijvingen.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa bestaan uit de verstrekte leningen verminderd met de vervallen termijnen en vermeerderd met de vooruit ontvangen aflossingen. Waardering vindt plaats tegen nominale waarde.

Vlottende activa en passiva

De onder de vorderingen opgenomen nog te ontvangen vervallen termijnen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de getroffen voorzieningen. De liquide middelen en kortlopende schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Overzicht van baten en lasten

Resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. Baten worden verantwoord in het jaar waarin ze zijn gerealiseerd. Lasten worden genomen in het jaar waarin zij voorzienbaar zijn.

Afschrijvingen

Afschrijvingen vinden plaats op basis van een vast percentage van de aanschafwaarde exclusief BTW. De wijze waarop de afschrijvingen plaatsvinden worden vermeld in de controleverordening.

8.2 Toelichting op de balans per 31 december 2017

Alle vermelde activa betreffen investeringen met economisch nut. Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt weer te geven:

B.1. Materiële vaste activa	Ver- bouwing kantoor	Kantoor- inventaris	Auto- matisering	Vervoer- middel	Totaal
	€	€	€	€	€
Per 1 januari 2017:					
Aanschafwaarde	601.392	212.476	188.646	8.249	1.010.763
Cumulatieve waarde- verminderingen en afschrijvingen	-314.015	-193.902	-168.879	-8.249	-685.045
Boekwaarde	<u>287.377</u>	<u>18.574</u>	<u>19.767</u>	<u>-</u>	<u>325.718</u>
Mutaties 2017:					
Investeringen	-	1.595	59.896	-	61.491
Desinvesteringen	-	-	-10.730	-	-10.730
Afschrijvingen desinvesteringen	-	-	10.730	-	10.730
Afschrijvingen	-60.144	-4.978	-18.495	-	-83.617
	<u>-60.144</u>	<u>-3.383</u>	<u>41.401</u>	<u>-</u>	<u>-22.126</u>
Per 31 december 2017:					
Aanschafwaarde	601.392	214.071	237.812	8.249	1.061.524
Cumulatieve waarde- verminderingen en afschrijvingen	-374.159	-198.880	-176.644	-8.249	-757.932
Boekwaarde	<u>227.233</u>	<u>15.191</u>	<u>61.168</u>	<u>-</u>	<u>303.592</u>
Afschrijvings- percentages	<u>10%</u>	<u>10-33,3%</u>	<u>20-33,3%</u>	<u>20%</u>	

De investeringen worden lineair afgeschreven aan de hand van de volgende uitgangspunten:

- Verbouwing nieuw kantoor 10 jaar
- Kantoorinventaris 3 of 10 jaar
- Automatisering 3 of 5 jaar
- Vervoermiddel 5 jaar

B.2. Financiële vaste activa	2017	2016
	€	€
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Saldo per 1 januari	989.901	817.544
Verstrekkings t/m 31 december	736.880	733.644
	1.726.781	1.551.188
Vervallen termijnen en ontvangen aflossingen t/m 31 december	-611.993	-561.287
Saldo per 31 december	1.114.788	989.901
Uitstaande leningen per 31 december	765	671

Het betreft verstrekte persoonlijke leningen, herfinancieringen en saneringskredieten aan cliënten.

B.3. Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	2017	2016
	€	€
Overige uitzettingen		
Saldo per 1 januari	126.164	131.848
Vervallen termijnen t/m 31 december	611.993	519.336
	738.157	651.184
Ontvangen aflossingen t/m 31 december	-611.590	-521.836
Achterstand	126.567	129.348
Vooruitontvangen termijnen	-3.485	-3.184
Per saldo achterstand per 31 december	123.082	126.164
Vordering vertragsrente	14.222	12.404
	137.304	138.568
Voorziening dubieuze leningdebiteuren	-67.100	-66.200
Voorziening vertragsrente	-14.222	-12.404
Saldo per 31 december	55.982	59.964

Voorziening dubieuze leningdebiteuren

De voorziening dubieuze leningdebiteuren dient voor het opvangen van het risico van oninbaarheid van de leningen u/g. Jaarlijks mag maximaal 4% van de in het boekjaar netto uitbetaalde leningen u/g aan de voorziening worden toegevoegd. Volgens het Bankreglement is de maximale voorziening dubieuze leningdebiteuren 10% van het debiteurensaldo. Op basis van een geschat risicoprofiel van de debiteuren is per 31 december 2017 de voorziening dubieuze leningdebiteuren bepaald op € 67.100.

Voorziening vertragsrente

De voorziening vertragsrente dient voor het opvangen van het risico van oninbaarheid van de vordering vertragsrente.

	2017	2016
	€	€
Mutatie voorziening dubieuze leningdebiteuren		
Saldo per 1 januari	66.200	57.500
Toevoegingen	11.096	12.693
	77.296	70.193
Afboekingen minus ontvangen afboekingen, per saldo afboekingen	-10.196	-3.993
Saldo per 31 december	67.100	66.200

De in de balans opgenomen overige vorderingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Overige vorderingen		
Debiteuren	24.874	27.437
Gemeenten	749.335	795.924
Beschermingsbewind	319.329	516.769
Overige vorderingen en overlopende activa	99.079	90.187
Totaal	1.192.617	1.430.317

De vorderingen van het openstaande debiteurensaldo per 31 december 2017 zijn allemaal korter dan drie maanden.

De post liquide middelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

B.4. Liquide middelen	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
BNG, rekening-courant .665	1.771.938	948.796
BNG, prepaidkaart .226	19.480	14.373
BNG, rekening-courant .171	385.023	818.333
SNS Bank, betaalrekening .413	10.731	10.203
ABN-Amro, betaalrekening .730	43.090	56.980
ABN-Amro, kwartaal depositorekening .681	720.000	720.000
ABN-Amro, jaar depositorekening .816	1.000.000	1.000.000
Totaal	3.950.262	3.568.685

De bankgelden op de balans betreffen vooral gelden van cliënten. Deze derden gelden zijn echter uitgezonderd van het verplichte schatkistbankieren.

B.5. Eigen vermogen	Saldo per 01-01-2017	Toevoeging 2017	Onttrekking 2017	Saldo per 31-12-2017
	€	€	€	€
Algemene reserve	-	-	-	-
Bestemmingsreserves	-	-	-	-
Totaal	-	-	-	-

Per 31 december 2017 zijn de reserves nihil.

De in de balans opgenomen netto vlottende schulden en overige schulden kunnen als volgt gespecificeerd worden:

B.6. Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Beheerrekeningen		
Persoonlijke Rekeningen Saldo's (PRS) cliënten	1.051.607	1.074.579
Spaargelden en reserveringen cliënten	4.925.906	4.780.992
Door te betalen bemiddelingen	192.618	167.113
Totaal	6.170.131	6.022.684

Persoonlijke Rekeningen Saldo's (PRS) cliënten

Hierop worden in principe alle cliënttegoeden verzameld die worden uitbetaald aan de cliënt en/of bestemd zijn voor toerekening aan activiteiten, zoals budgetbeheer, beschermingsbewind, kredietverstrekkingen, saneringen, schuldbemiddeling etc. Vanuit deze activiteiten vindt dan doorbetaling plaats naar derden of naar de cliënt zelf.

Scheiding van cliënt- en organisatiegelden

De Volkskredietbank maakt gebruik van één centrale bankrekening op naam van de Volkskredietbank waarop alle cliëntgelden worden ontvangen. Voor iedere cliënt opent de Volkskredietbank een (budgetbeheer)rekening waarbij een volledige, administratieve scheiding is aangebracht. Door de waarborgen die een gemeentelijke kredietbank als overheidsorgaan met zich meebrengt, is er geen noodzaak tot strikte scheiding middels separate externe bankrekeningen op naam van cliënten.

Ontheffing

De Rechtbank Noord-Nederland heeft per brief van 17 november 2015 aan de Volkskredietbank een ontheffing verleend voor de eis van scheiding van cliënt- en organisatiegelden (artikel 1:436 lid 4 BW).

Spaargelden en reserveringen cliënten

In overleg met de cliënt worden reserveringen gedaan voor toekomstige uitgaven ten behoeve van de activiteiten budgetbeheer en beschermingsbewind.

Door te betalen bemiddelingen

Dit zijn bedragen bestemd voor doorbetaling aan schuldeisers van de activiteit schuldbemiddeling.

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Overige schulden		
Crediteuren	143.702	103.753
Uitzend- en detachingskosten	1.703	6.440
Accountantskosten	18.240	10.120
Vakantiegeld	-	88.630
Overige schulden en overlopende passiva	283.465	142.958
Totaal	447.110	351.901

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De volgende onderdelen zijn toekomstige financiële verplichtingen en niet in de balans opgenomen:

- De verplichting uit hoofde van de vakantiedagen is, conform het BBV, niet in de balans opgenomen. Deze verplichting bedraagt per 31 december 2017:

Vakantiedagen	€ 74.790
---------------	----------

- Huurovereenkomst kantoorpand: betreft een financiële huurverplichting van € 89.000,- per jaar en deze wordt jaarlijks verhoogd op basis van het CPI van het CBS. Deze verplichting loopt van 1 november 2010 tot en met 31 oktober 2020.
- Huurovereenkomst afdrukapparatuur: betreft een financiële huurverplichting van € 11.580,- per jaar. Deze verplichting loopt van 26 oktober 2015 tot en met 25 oktober 2018.
- Leaseovereenkomst koffie automaten: betreft een financiële leaseverplichting van € 1.400,- per jaar. Deze verplichting loopt van 1 juni 2014 tot en met 31 mei 2018.
- Dienstverleningsovereenkomst salarisverwerking: betreft een financiële verplichting van € 10.296,- per jaar. Deze verplichting loopt van 1 januari 2017 tot 1 januari 2020.

8.3 Toelichting op en analyse van het overzicht van baten en lasten 2017

De gerealiseerde afwijking ten opzichte van de begroting over de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017 wordt hieronder geanalyseerd.

Analyse van de baten

De gerealiseerde totale baten zijn per saldo € 263.000,- lager dan begroot. De afwijking kan als volgt worden gespecificeerd (afwijkingen tot en met 5% van de begroting worden niet toegelicht):

BATEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie t.o.v. begroting					
			Hoger		Lager		Saldo	
	€	€	€	%	€	%	€	
E.1 Vaste bijdrage opdrachtgevers	128.000	127.000	-	-	1.000	0,8		
E.2 Exploitatie bijdrage opdrachtgevers	355.000	450.000	95.000	26,8	-	-		
E.3 Opbrengsten schuldhelpverlening	2.751.000	2.433.000	-	-	318.000	11,6		
E.4 Opbrengsten beschermingsbewind	585.000	521.000	-	-	64.000	10,9		
E.5 Overige opbrengsten	131.000	137.000	6.000	4,6	-	-		
E.6 Rente opbrengsten	98.000	117.000	19.000	19,4	-	-		
Totaal baten	4.048.000	3.785.000	120.000	3,2	383.000	10,1	-263.000	

De gerealiseerde **exploitatie bijdrage opdrachtgevers (E.2)** zijn per saldo € 95.000,- hoger dan begroot. Dit betreft een extra bijdrage door de deelnemende gemeenten voor de dekking van de bestaanskosten van de VKB.

De gerealiseerde **opbrengsten schuldhelpverlening (E.3)** zijn per saldo € 318.000,- lager dan begroot. De vorm, intensiteit en omvang van de dienstverlening worden afgestemd op de hulpvraag en situatie van de cliënt. Dit is maatwerk en de Volkskredietbank zal dus niet automatisch alle mogelijke producten inzetten; lichte vormen van dienstverlening waar het kan, intensieve trajecten waar nodig. Op basis van deze gegevens zijn met name de aantallen budgetbeheer aanzienlijk gedaald. Er zijn geen productprijverschillen, de werkelijke tarieven wijken niet af ten opzichte van de begrote tarieven. De verschillen tussen de gerealiseerde en begrote aantallen per activiteit worden zichtbaar in de volgende tabel:

Activiteiten	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie t.o.v. begroting			
			Hoger		Lager	
	aant.	aant.	aant.	%	aant.	%
Basispakket						
Intake, diagnose en probleemanalyse	709	791	82	11,6	-	-
Adviesgesprekken	176	192	16	9,1	-	-
Lening aanvraag	435	441	6	1,4	-	-
Budgetbeheer zwaar	1.344	1.164	-	-	180	13,4
Budgetbeheer middel	76	42	-	-	34	44,7
Budgetbeheer licht	91	28	-	-	63	69,2
Financieel beheer	32	28	-	-	4	12,5
Budgetcoaching	356	299	-	-	57	16,0
Schuldregeling	470	384	-	-	86	18,3
Schuldbemiddeling	151	209	58	38,4	-	-
Wsnp-verklaring	215	125	-	-	90	41,9
Pluspakket						
Lening aanvraag met borg	92	119	27	29,3	-	-

De gerealiseerde **opbrengsten beschermingsbewind (E.4)** zijn € 64.000,- lager dan begroot. Het aantal gerealiseerde dossiers per 31 december bedraagt 419 (begroot: 470). De geactiveerde en beëindigde dossiers in 2017 zijn tijdsgelang meegenomen in de opbrengsten. De werkelijke tarieven wijken niet af ten opzichte van de begrote tarieven. Het aantal dossiers is lager dan begroot in verband met de gehanteerde cliëntenstop. In de loop van 2017 zal het standpunt van de huidige opnamestop worden heroverwogen. De instroom is minimaal, terwijl de uitstroom gestaag door gaat.

De gerealiseerde **overige opbrengsten (E.5)** zijn € 6.000,- hoger dan begroot. Het verschil wordt veroorzaakt door de hogere diverse opbrengsten in verband met het vrijvallen van een aantal balansposten ten gunste van de exploitatie.

De gerealiseerde **rente opbrengsten (E.6)** zijn € 19.000,- hoger dan begroot. Deze opbrengsten zijn hoger in verband met de toename van het aantal uitgezette leningen aan onder andere nieuwkomers / statushouders.

Analyse van de lasten

De gerealiseerde lasten zijn per saldo € 263.000,- lager dan begroot. De afwijking kan als volgt worden gespecificeerd (afwijkingen tot en met 5% van de begroting worden niet toegelicht):

LASTEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie t.o.v. begroting				
			Hoger		Lager		Saldo
	€	€	€	%	€	%	€
E.7 Personeelskosten	3.085.000	2.916.000	-	-	169.000	5,5	
E.8 Afschrijvingskosten	111.000	83.000	-	-	28.000	25,2	
E.9 Huisvestingskosten	149.000	144.000	-	-	5.000	3,4	
E.10 Organisatiekosten	363.000	343.000	-	-	20.000	5,5	
E.11 Rente- en bankkosten	40.000	31.000	-	-	9.000	22,5	
E.12 Algemene kosten	132.000	115.000	-	-	17.000	12,9	
E.13 Kosten voorzieningen	24.000	27.000	3.000	12,5	-	-	
E.14 BTW kosten	144.000	126.000	-	-	18.000	12,5	
E.15 Vennootschapsbelasting	pm	-	-	-	-	-	
Totaal lasten	4.048.000	3.785.000	3.000	0,1	266.000	7,0	-263.000

De gerealiseerde **personeelskosten (E.7)** zijn per saldo € 169.000,- lager dan begroot en zijn als volgt onderverdeeld:

LASTEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie t.o.v. begroting				
			Hoger		Lager		Saldo
	€	€	€	%	€	%	€
E.7 Personeelskosten							
Loonsomkosten ambtelijk personeel	2.750.000	2.625.000	-	-	125.000	4,5	-125.000
Overige personeelskosten:							
Uitzend- en detachingskosten	148.000	133.000	-	-	15.000	10,1	
Vervangingskosten ziekteverzuim	70.000	63.000	-	-	7.000	10,0	
Scholingskosten	50.000	27.000	-	-	23.000	46,0	
Salarisverwerking en P&O	12.000	24.000	12.000	100,0	-	-	
Reis- en verblijfskosten	10.000	8.000	-	-	2.000	20,0	
Diverse personeelskosten	45.000	36.000	-	-	9.000	20,0	
Totaal	335.000	291.000	12.000	4,1	56.000	19,2	-44.000
Totaal personeelskosten	3.085.000	2.916.000	12.000	0,4	181.000	6,2	-169.000

De gerealiseerde **loonsomkosten ambtelijk personeel** zijn € 125.000,- lager dan begroot. In onderstaand overzicht wordt de afwijking gespecificeerd:

Specificatie afwijking loonsomkosten ambtelijk personeel

	€
WAZO / ZW-uitkeringen	51.000 lager
Korting ouderschapsverlof	51.000 lager
Detachering medewerkers	53.000 lager
Lagere formatie t.o.v. begroting	21.000 lager
	176.000 lager
Salarisverhoging (cao) van 0,4% vanaf 1 januari 2017	12.000 hoger
Bovenwettelijke verlof (IKB) van 0,8% vanaf 1 januari 2017	24.000 hoger
Salarisverhoging (cao) van 1,0% vanaf 1 augustus 2017	14.000 hoger
Verhoging IKB (cao) van 0,5% vanaf 1 december 2017	1.000 hoger
Totaal	125.000 lager

De gerealiseerde **uitzend- en detachingskosten** zijn € 15.000,- lager dan begroot. De loonsomkosten m.b.t. het vaste ambtelijke personeel zijn aanzienlijk lager dan begroot (zie hiervoor). De VKB heeft behoefte aan een flexibele schil, zodat er beter kan worden gestuurd op de (toekomstige) veranderingen in de dienstverlening.

De gerealiseerde **vervangingskosten ziekteverzuim** zijn € 7.000,- lager dan begroot. Het ziekteverzuimpercentage (ZVP) bedraagt op dit moment 5,7% (2016: 6,6%). Het langdurige ZVP is op dit moment 3,8% (2016: 4,3%). Er is sprake van een afname ten opzichte van vorig jaar, voor zowel het totale (14% lager) als het langdurige (12% lager) ziekteverzuim.

De gerealiseerde **inhuurkosten P&O** zijn € 12.000,- hoger dan begroot. In verband met de invoering van het Individueel Keuzebudget (IKB) per 1 januari 2017. is de salarisverwerking ondergebracht middels een DVO bij de gemeente Delfzijl. In de begroting zijn deze kosten verantwoord onder de 'diverse personeelskosten'. De toename wordt dus deels veroorzaakt door de verschuiving van kostenposten.

De gerealiseerde diverse personeelskosten zijn € 9.000,- lager dan begroot. Deze afname heeft te maken met voorgaande opmerking over de 'inhuurkosten P&O'.

Personeelsformatie

Het personeel van de VKB maakt veelvuldig gebruik van het recht op zwangerschapsverlof en ouderschapsverlof. Hieronder volgt een overzicht van beide verlofregelingen over de periode 2014 tot en met 2017 en de impact daarvan op de personeelsformatie.

Fte niet inzetbaar per jaar	2014	2015	2016	2017
Zwangerschapsverlof:				
Aantal medewerkers	4	3	10	3
Fte niet inzetbaar	1,0	0,6	2,1	0,7
Ouderschapsverlof:				
Gemiddeld aantal medewerkers	7	7	8	13
Fte niet inzetbaar	1,1	1,1	1,1	2,0
Totaal fte niet inzetbaar	2,1	1,7	3,2	2,7

Naast de financiële consequenties zijn de vele vervangingen voor een cliëntgerichte organisatie een grote belasting voor wat betreft de planning en afstemming. Zowel kwalitatief als kwantitatief is de voortdurende vervanging een punt van aandacht.

De gerealiseerde **afschrijvingskosten (E.8)** zijn € 28.000,- lager. Met name de afschrijvingen op de kantoorinventaris zijn lager. Er zijn 2017 geen vervangingsinvesteringen gedaan voor de kantoorinventaris. De reeds geactiveerde investeringen op kantoorinventaris zijn grotendeels afgeschreven en vormen lagere lasten voor de exploitatie.

De gerealiseerde **organisatiekosten (E.10)** zijn € 20.000,- lager. Dit verschil wordt nagenoeg toegeschreven aan de lagere telefoonkosten. Halverwege vorig jaar is het telefoonabonnement bij KPN beëindigd en overgezet naar Netzoeker. Deze omzetting heeft geresulteerd in een aanzienlijke besparing.

De gerealiseerde **rente- en bankkosten (E.11)** zijn € 9.000,- lager dan begroot en worden veroorzaakt door de dalende aantallen cliënten in onder andere budgetbeheer en de daarmee gepaard gaande lagere aantal financiële overboekingen via de bank. Hierdoor dalen de rente- en bankkosten.

De gerealiseerde **kosten voorzieningen (E.13)** zijn € 3.000,- hoger dan begroot. De (verwachte) afboekingen op vorderingen inzake beschermingsbewind en lening debiteuren zijn toegenomen en derhalve zijn de voorzieningen hierop aangepast.

De gerealiseerde **BTW kosten (E.14)** zijn € 18.000,- lager dan begroot. Door de lagere inhuur van tijdelijke medewerkers en minder (vervangings)investeringen zijn de BTW kosten gedaald t.o.v. de begroting en vorig jaar. De deelnemende gemeenten kunnen naar rato (een deel van) deze BTW kosten compenseren vanuit het BTW compensatiefonds.

Vennootschapsbelasting (E.15)

Met ingang van 1 januari 2016 is de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen in werking getreden. De vraag of de activiteiten van de VKB onder de Vpb-plicht vallen, is daarin leidend. De VKB heeft de samenwerking gezocht met een drietal andere kredietbanken. Gezamenlijk is aan Deloitte Belastingadviseurs de opdracht gegeven om onderzoek te doen naar de vraag of de VKB Vpb-plichtig is en zo ja, wat daarvan de gevolgen zullen zijn. Deloitte Belastingadviseurs heeft begin december 2016 een brief naar de belastingdienst verstuurd. Het uitgangspunt is dat, bij de VKB geen sprake is van een Vpb-plicht, omdat er geen fiscaal winststreven is. De belastingdienst heeft in een schriftelijk reactie van 20 januari 2017

geconcludeerd dat er geen belastingplicht ontstaat voor de vennootschapsbelasting per 1 januari 2016. Indien blijkt dat in een later jaar wel positieve resultaten worden behaald, dient het één en ander opnieuw te worden beoordeeld. In 2017 is geen positief resultaat gegenereerd.

8.4 Specificatie van het overzicht van baten en lasten 2017

BATEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie 2016
	€ aant.	€ aant.	€ aant.
E.1 Vaste bijdrage opdrachtgevers:			
Totaal	128.000	127.140	127.698
E.2 Exploitatie bijdrage opdrachtgevers:			
Totaal	355.000	449.771	598.235
E.3 Opbrengsten schuldhelpverlening:			
<u>Basispakket</u>			
Intake, diagnose en probleemanalyse	243.000 709	271.313 791	260.352 768
Adviesgesprekken	30.000 176	33.024 192	55.770 330
Lening aanvraag	75.000 435	75.852 441	77.064 456
Budgetbeheer zwaar	1.383.000 1.344	1.203.929 1.164	1.199.043 1.202
Budgetbeheer middel	39.000 76	22.404 42	25.146 39
Budgetbeheer licht	31.000 91	13.034 28	20.001 59
Financieel beheer	8.000 32	7.454 28	4.699 15
Budgetcoaching	183.000 356	153.985 299	156.972 309
Schuldregeling	565.000 470	461.184 384	379.840 320
Schuldbemiddeling	78.000 151	107.635 209	96.012 189
Wsnp-verklaring	74.000 215	42.875 125	48.477 143
	2.709.000	2.392.689	2.323.376
Directe kosten basispakket	-25.000	-21.103	-29.810
Totaal	2.684.000	2.371.586	2.293.566
<u>Pluspakket</u>			
Lening aanvraag met borg	16.000 92	20.468 119	19.604 116
Cursussen en trainingen	51.000	42.075	74.500
Totaal	67.000	62.543	94.104
Totaal opbrengsten schuldhelpverlening	2.751.000	2.434.129	2.387.670
E.4 Opbrengsten beschermingsbewind:			
Intake dossiers	5.000 10	6.310 21	8.570 22
Actuele dossiers	570.000 470	508.002 419	540.659 444
Extra / bijzondere werkzaamheden	10.000	6.268	11.393
Totaal	585.000	520.580	560.622
E.5 Overige opbrengsten:			
Bijdrage schuldbemiddeling	31.000	36.700	37.208
Bijdrage financieel beheer	7.000	5.898	5.628
Bijdrage shv als sec. arbeidsvoorwaarde	4.000	-308	2.185
Administratieve bijdrage budgetbeheer	26.000	24.506	24.878
Bijdrage betaald budgetbeheer	50.000 146	53.012 154	50.539 151
Overige	13.000	17.282	49.924
Totaal	131.000	137.090	170.362
E.6 Rente opbrengsten:			
Kredietvergoedingen	81.000	113.385	92.437
Vertragsrente	8.000	3.276	4.592
Rente rekening-courant en deposito	9.000	668	2.109
Totaal	98.000	117.329	99.138

LASTEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie 2016
	€	€	€
E.7 Personeelskosten:			
Loonsomkosten ambtelijk personeel	2.750.000	2.625.126	2.626.855
Overige personeelskosten:			
Uitzend- en detacheringskosten	148.000	132.904	104.294
Vervangingskosten ziekteverzuim	70.000	63.397	190.564
Scholingskosten	50.000	26.715	18.189
Salarisverwerking en P&O	12.000	23.980	-
Reis- en verblijfkosten	10.000	8.439	7.837
Diverse personeelskosten	45.000	36.490	38.632
Totaal	335.000	291.925	359.516
Totaal personeelskosten	3.085.000	2.917.051	2.986.371
E.8 Afschrijvingskosten:			
Verbouwing kantoor	60.000	60.144	60.144
Kantoorinventaris	19.000	4.978	12.410
Automatisering	32.000	18.495	29.172
Totaal	111.000	83.617	101.726
E.9 Huisvestingskosten:			
Onderhoud gebouw en inventaris	6.000	4.097	5.656
Verlichting, verwarming en water	19.000	17.054	18.242
Huur kantoor en spreekuurlocaties	92.000	91.763	91.493
Verzekeringen en belastingen	7.000	8.174	7.112
Afval- en papierverwerking	3.000	2.548	2.501
Beveiligingskosten	5.000	3.858	3.037
Schoonmaakkosten	17.000	15.935	15.829
Totaal	149.000	143.429	143.870

LASTEN	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie 2016
	€	€	€
E.10 Organisatiekosten:			
Kantoorbenodigdheden	7.000	4.260	6.255
Drukwerk	8.000	1.792	5.251
Telefoon- en internetkosten	36.000	22.371	31.033
Porti- en postverwerkingkosten	41.000	37.910	34.571
Informatiekosten BKR	3.000	3.932	3.610
Contributies en abonnementen	18.000	13.777	17.799
Promotiekosten	2.000	5.133	4.538
Accountantskosten	24.000	18.240	23.640
Advieskosten	7.000	13.814	29.479
Kosten automatisering, printers en copiers	181.000	191.029	177.966
Deurwaarderskosten	1.000	1.103	169
Kosten beschermingsbewind	15.000	18.480	17.828
Kosten preventie en voorlichting	1.000	98	2
Kosten bankpassen	6.000	6.013	5.308
Kosten bezwaarschriftencommissie	2.000	552	927
Kosten kwaliteitszorg	2.000	200	2.187
Vergaderkosten	2.000	2.021	2.430
Autokosten	2.000	900	1.209
Onvoorzien	5.000	1.494	-108
Totaal	363.000	343.119	364.094
E.11 Rente- en bankkosten:			
Rente en kosten banken	33.000	30.045	29.696
Rente beschermingsbewind	7.000	1.011	2.452
Totaal	40.000	31.056	32.148
E.12 Algemene kosten:			
Kosten voorlichting en innovatie (V&I)	128.000	111.732	113.880
Diverse algemene kosten	4.000	2.689	3.424
Totaal	132.000	114.421	117.304
E.13 Kosten voorzieningen:			
Dubieuze leningdebiteuren	7.000	11.096	12.693
Dubieuze debiteuren beschermingsbewind	17.000	15.830	26.242
Totaal	24.000	26.926	38.935
E.14 BTW kosten:			
Totaal	144.000	126.420	159.277
E.15 Vennootschapsbelasting:			
Totaal	pm	-	-

9

Vaststellen jaarstukken 2017

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Volkskredietbank Noord-Oost Groningen, in vergadering bijeen op ..... 2018 besluit tot het vaststellen van de jaarstukken 2017.

De voorzitter,|

De secretaris,

10

Overige gegevens

10.1 Exploitatiesaldoverwerking en verdeling

Het exploitatiesaldo over het jaar 2017 bedraagt nihil. Er zijn geen mutaties in de reserves geweest.

Volgens de Gemeenschappelijke Regeling wordt het resterend exploitatiesaldo gedeeld door de deelnemende gemeenten. Op basis van artikel 38 lid 2 en 3 van de Gemeenschappelijke Regeling wordt de bijdrage van de deelnemende gemeenten als volgt berekend:

- voor $\frac{1}{4}$ naar verhouding van het aantal inwoners op 1 januari van het desbetreffende dienstjaar;
- voor $\frac{3}{4}$ naar verhouding van het totaalbedrag van de voor de inwoners van elke deelnemende gemeente in het desbetreffende dienstjaar verleende diensten.

10.2 Verdeelsleutel

De verdeelsleutel wordt gehanteerd voor de verdeling van de exploitatiebijdrage en de BTW compensatie en ziet er als volgt uit:

	inwoners per 01-01-2017 *)	product afname 2017	% inwoners	% product afname	% gewogen gemiddelde
	aantal	€	%	%	%
Appingedam	11.971	230.306	8,0	9,5	9,2
Bellingwedde	8.919	85.135	6,0	3,5	4,1
Delfzijl	24.965	563.924	16,7	23,4	21,7
Eemsum	15.656	209.377	10,5	8,7	9,1
Loppersum	9.914	118.711	6,6	4,9	5,3
Oldambt	38.108	579.715	25,5	24,0	24,4
Pekela	12.517	184.309	8,4	7,6	7,8
Veendam	27.527	441.680	18,4	18,3	18,3
Totaal	149.577	2.413.156	100,0	100,0	100,0

*) volgens CBS StatLine

10.3 BTW compensatie

De VKB is grotendeels niet BTW-plichtig. Dit houdt in dat een aanzienlijk deel van de BTW op inkopen niet kan worden teruggevorderd en derhalve onderdeel is van de kosten van inkopen en investeringen. De investeringen worden echter exclusief BTW geactiveerd, de BTW op inkopen is opgenomen in de resultaatpost 'BTW kosten'. De grondslag voor deze verwerkingswijze ligt in het gegeven dat de BTW grotendeels kan worden gecompenseerd door de deelnemende gemeenten (fiscaal technisch heet dit de 'doorschuifregeling').

De VKB doet jaarlijks opgave van de te compenseren BTW aan de deelnemende gemeenten. De gemeenten kunnen dan op hun beurt deze BTW voor compensatie in aanmerking brengen (zolang ze ten minste hun maximale compensatie nog niet hebben bereikt).

De BTW compensatie 2017 wordt weergegeven in de volgende tabel.

Opdrachtgever	Inwoners per 01-01-2017 *)	Product afname 2017	BTW com- pensatie 2017
	aantal	€	€
Appingedam	11.971	230.306	11.578
Bellingwedde	8.919	85.135	5.230
Delfzijl	24.965	563.924	27.432
Eemsum	15.656	209.377	11.535
Loppersum	9.914	118.711	6.759
Oldambt	38.108	579.715	30.830
Pekela	12.517	184.309	9.886
Veendam	27.527	441.680	23.170
Totaal	149.577	2.413.156	126.420

De BTW compensatie 2017 is verdeeld volgens de verdeelsleutel conform de Gemeenschappelijke Regeling; 25% op basis van het aantal inwoners en 75% op basis van de werkelijke productafname.

10.4 Overzicht gemeentelijke bijdragen 2017

Opdrachtgever	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
	BEGROOT 2017					REALISATIE / PROGNOSE 2017					VERSCHIL	
	Product afname	Vaste bijdrage	Exploitatie bijdrage	BTW compens.	Totaal [A t/m D]	Product afname	Vaste bijdrage	Exploitatie bijdrage	BTW compens.	Totaal [F t/m I]	Bedrag [E - J]	Procent [K : E]
	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	
Appingedam	242.000	10.000	31.000	-12.000	271.000	230.306	10.175	41.193	-11.578	270.096	904	0%
Bellingwedde	100.000	8.000	15.000	-6.000	117.000	85.135	7.581	18.606	-5.230	106.092	10.908	9%
Delfzijl	542.000	21.000	68.000	-28.000	603.000	563.924	21.220	97.596	-27.432	655.308	52.308	9%
Eemsmond	232.000	13.000	32.000	-13.000	264.000	209.377	13.308	41.037	-11.535	252.187	11.813	4%
Loppersum	144.000	9.000	20.000	-8.000	165.000	118.711	8.427	24.047	-6.759	144.425	20.575	12%
Oldambt	724.000	32.000	93.000	-38.000	811.000	579.715	32.392	109.685	-30.830	690.962	120.038	15%
Pekela	239.000	11.000	31.000	-12.000	269.000	184.309	10.639	35.173	-9.886	220.235	48.765	18%
Veendam	502.000	24.000	65.000	-27.000	564.000	441.680	23.398	82.434	-23.170	524.342	39.658	7%
Totaal	2.725.000	128.000	355.000	-144.000	3.064.000	2.413.156	127.140	449.771	-126.420	2.863.647	200.353	7%

Toelichting kolommen

- A = begrote productafname basis- en pluspakket
- B = begrote vaste bijdrage (V & I)
- C = begrote exploitatie bijdrage
- D = begrote BTW compensatie
- E = totaal kolom A + B + C + D
- F = werkelijke/geprognosticeerde productafname basis- en pluspakket
- G = werkelijke/geprognosticeerde vaste bijdrage (V & I)
- H = werkelijke/geprognosticeerde exploitatie bijdrage
- I = werkelijke/geprognosticeerde BTW compensatie
- J = totaal kolom F + G + H + I
- K = werkelijke/geprognosticeerde afwijking t.o.v. de begroting (kolom E - J); de rode bedragen betreffen een overschrijding van de begroting
- L = werkelijke/geprognosticeerde procentuele afwijking t.o.v. de begroting (kolom K : E x 100); de rode percentages betreffen een overschrijding van de begroting

10.5 WNT-verantwoording 2017 Volkskredietbank Noord-Oost Groningen

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op de Volkskredietbank Noord-Oost Groningen. Het voor de Volkskredietbank Noord-Oost Groningen toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000,-. Het algemeen bezoldigingsmaximum is van toepassing.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen

bedragen x € 1	A. Kleve
Functiegegevens	directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	85.084
Beloningen betaalbaar op termijn	12.618
<i>Subtotaal</i>	<i>97.702</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.
Totale bezoldiging	97.702
Reden waarom de overschrijding al dan niet is	n.v.t.
Gegevens 2016	
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	80.487
Beloningen betaalbaar op termijn	10.690
Totale bezoldiging 2016	91.177

Toezichthoudende topfunctionarissen

bedragen x € 1	B. Boon	S. Herkströter	B. Wierenga	W. 't Mannetje	M. Joostens	B. Schollema	A. Usmany	H. Hemmes
Functiegegevens								
Aanvang en einde functievervulling in 2017	voorzitter 1/1 - 31/12	lid 1/1 - 31/12	lid 1/1 - 31/12	lid 1/1 - 31/12	lid 1/1 - 31/12	lid 1/1 - 31/12	lid 1/1 - 31/12	lid 1/1 - 31/12
Bezoldiging								
Bezoldiging	-	-	-	-	-	-	-	-
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	27.150	18.100	18.100	18.100	18.100	18.100	18.100	18.100
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totale bezoldiging	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2016								
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging 2016	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd	onbezoldigd

Algemeen bezoldigingsmaximum 2017:

bedragen x € 1	Toepasselijk bezoldigingsmaximum	Voorzitter Raad van Toezicht (15%)	Leden Raad van Toezicht (10%)
algemeen bezoldigings- maximum	181.000	27.150	18.100

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2017 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling Volkskredietbank Noord-Oost Groningen

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van de gemeenschappelijke regeling Volkskredietbank Noord-Oost Groningen te Appingedam gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva van de Volkskredietbank Noord-Oost Groningen op 31 december 2017 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de eigen verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader, vastgesteld op 16 november 2017 door het Algemeen Bestuur.

De jaarrekening bestaat uit:

1. het overzicht van baten en lasten over 2017.
2. de balans per 31 december 2017.
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Volkskredietbank Noord-Oost Groningen, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Kenmerk: 2018063

CONTROLEVERKLARING

LAAN CORPUS DEN HOORN 200 - POSTBUS 8006 - 9702 KA GRONINGEN - 050 21 13 660

HZG ACCOUNTANTS & ADVISEURS IS EEN HANDELSNAAM VAN HOFSTEENGE ZEEMAN GROEP B.V. KVK NR. 55667945

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 38.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd, zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2017. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij rapporteren aan het Algemeen Bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de hiervoor aangegeven materialiteitsgrenzen, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening, en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de relevante vereisten in de Gemeentewet / WGR en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur voor de jaarrekening

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met het BBV. Het Dagelijks Bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder de eigen

verordeningen opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader, vastgesteld op 16 november 2017 door het Algemeen Bestuur.

In dit kader is het Dagelijks Bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Dagelijks Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het Algemeen Bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate, maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, de Regeling Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Dagelijks Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het Algemeen Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 19 maart 2018
Hofsteenge Zeeman Groep B.V.
was getekend: drs. S. Hofsteenge RA

12

Statistische gegevens

De ontwikkeling van de verschillende activiteiten door de jaren heen blijkt uit onderstaand overzicht:

Activiteiten	2013	2014	2015	2016	2017
Basispakket:					
Intake, diagnose en probleemanalyse	656	639	665	768	709
Adviesgesprekken en crisisinterventie	75	128	163	330	192
Lening aanvraag	439	438	419	456	441
Budgetbeheer zwaar	1.871	1.559	1.399	1.202	1.164
Budgetbeheer middel	139	93	62	39	42
Budgetbeheer licht	59	55	40	59	28
Financieel beheer	28	34	35	15	28
Budgetcoaching	49	243	280	309	299
Schuldregeling	424	432	463	320	384
Schuldbemiddeling	118	122	145	189	209
Wsnp-verklaring	232	179	210	143	125
Pluspakket:					
Lening aanvraag met borg	42	45	66	116	119
Preventie:					
Cursus 'Kostdat?!?'	13	8	5	14	1
Workshop 'Geld speelt een rol'	37	37	27	24	23
Workshop 'Financieel bij de hand'	-	-	-	20	10
Beschermingsbewind:					
Intake	73	135	21	22	21
Lopende dossiers	398	461	498	444	419
Betaald budgetbeheer	174	142	148	151	154
Recidive budgetbeheer	7,9%	6,3%	5,9%	4,3%	3,9%

Vervolg statistische gegevens

	2013	2014	2015	2016	2017
	€	€	€	€	€
Leningen u/g:					
Stand per 31 december	615.904	675.700	817.544	989.901	1.114.788
Achterstand per 31 december	159.258	156.261	131.848	126.164	123.082
Totaal per 31 december	775.162	831.961	949.392	1.116.065	1.237.870
Voorziening per 31 december	-65.800	-58.200	-57.500	-66.200	-67.100
Per saldo per 31 december	709.362	773.761	891.892	1.049.865	1.170.770
Uitbetaald per jaar	355.143	374.762	607.037	733.644	736.880
Gemiddelde uitbetaling	2.041	2.082	2.561	2.336	2.347
Aantal uitbetalingen per jaar	174	180	237	314	314
Aantal leningen per 31 december	427	456	543	671	765
Aantal dubieus per 31 december	87	77	72	77	70
Overzicht van baten en lasten:					
Baten					
E.1 Vaste bijdrage opdrachtgevers	129.968	129.239	128.585	127.698	127.140
E.2 Exploitatie bijdrage opdrachtgevers	497.838	256.016	408.515	598.235	449.771
E.3 Opbrengst schuldhelpverlening	2.802.737	2.805.518	2.664.592	2.387.670	2.434.129
E.4 Opbrengst beschermingsbewind	376.444	449.162	560.670	560.622	520.580
E.5 Overige opbrengsten	148.116	148.470	132.947	170.362	137.090
E.6 Rente opbrengsten	100.277	98.181	101.323	99.138	117.329
Totaal baten	4.055.380	3.886.586	3.996.632	3.943.725	3.786.039
Lasten					
E.7 Personeelskosten	3.121.636	2.968.863	3.068.017	2.986.371	2.917.051
E.8 Afschrijvingskosten	122.053	114.067	105.962	101.726	83.617
E.9 Huisvestingskosten	151.496	149.459	141.989	143.870	143.429
E.10 Organisatiekosten	366.517	347.470	344.636	364.094	343.119
E.11 Rente- en bankkosten	44.968	43.130	39.761	32.148	31.056
E.12 Algemene kosten	73.065	134.194	132.525	117.304	114.421
E.13 Kosten voorzieningen	15.797	22.899	24.601	38.935	26.926
E.14 BTW kosten	159.848	106.504	139.141	159.277	126.420
E.15 Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Totaal lasten	4.055.380	3.886.586	3.996.632	3.943.725	3.786.039
Saldo voor bestemming	-	-	-	-	-